KOMISIJAS LĒMUMS (ES) 2016/611

(2016. gada 15. aprīlis)

par atsauces dokumentu, kas veltīts vides vadības paraugpraksei, nozares veikuma vides jomā rādītājiem un izcilības kritērijiem tūrisma nozarē, saskaņā ar Regulu (EK) Nr. 1221/2009 par organizāciju brīvprātīgu dalību Kopienas vides vadības un audita sistēmā (*EMAS*)

(izziņots ar dokumenta numuru C(2016) 2137)

(Dokuments attiecas uz EEZ)

EIROPAS KOMISIJA,

ņemot vērā Līgumu par Eiropas Savienības darbību,

ņemot vērā Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 25. novembra Regulu (EK) Nr. 1221/2009 par organizāciju brīvprātīgu dalību Kopienas vides vadības un audita sistēmā (EMAS), kā arī par Regulas (EK) Nr. 761/2001 un Komisijas Lēmumu 2001/681/EK un 2006/193/EK atcelšanu ([1]), un jo īpaši tās 46. panta 1. punktu,

tā kā:

(1) Regula (EK) Nr. 1221/2009 nosaka Komisijai pienākumu, apspriežoties ar dalībvalstīm un citām iesaistītajām personām, izstrādāt nozares atsauces dokumentus konkrētām ekonomikas nozarēm. Šie nozares atsauces dokumenti ir vajadzīgi, lai organizācijas varētu labāk pievērsties vissvarīgākajiem vides aspektiem konkrētā nozarē un lai būtu iespējams novērtēt organizācijas veikumu vides jomā, ziņot par to un to uzlabot. Tajos jāietver vides vadības paraugprakse, veikuma vides jomā rādītāji un – vajadzības gadījumā – izcilības kritēriji un vērtēšanas sistēmas, ar kurām nosaka veikuma vides jomā apjomu attiecīgajās nozarēs.

(2) Komisijas paziņojumā "Darba plāna izveide, kurā paredz indikatīvu nozaru sarakstu nozaru un starpnozaru atsauces dokumentu pieņemšanai, saskaņā ar Regulu (EK) Nr. 1221/2009 par organizāciju brīvprātīgu dalību Kopienas vides vadības un audita sistēmā (*EMAS*)" ([2]) ir izklāstīts darba plāns un iekļauts indikatīvs to nozaru saraksts, kurās nozaru un starpnozaru atsauces dokumenti jāpieņem vispirms, un šajā sarakstā ir iekļauta arī tūrisma nozare.

(3) Šajā lēmumā paredzētie pasākumi atbilst atzinumam, ko pieņēmusi komiteja, kura izveidota saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 1221/2009 49. pantu,

IR PIEŅĒMUSI ŠO LĒMUMU.

1. pants

Pielikumā pievienots nozares atsauces dokuments, kas veltīts vides vadības paraugpraksei, nozares veikuma vides jomā rādītājiem un izcilības kritērijiem tūrisma nozarē.

([1]) OV L 342, 22.12.2009., 1. lpp.
([2]) OV C 358, 8.12.2011., 2. lpp.

2. pants

EMAS reģistrētas tūrisma nozares organizācijas ņem vērā šo nozares atsauces dokumentu, un tāpēc tām būtu

— jāizmanto attiecīgi nozares atsauces dokumenta elementi, kad tās izstrādā un īsteno savu vides vadības sistēmu saskaņā ar vides pārskatiem,

— savā vides deklarācijā jāatspoguļo, kā nozares atsauces dokumentā aprakstītie attiecīgie nozares veikuma vides jomā rādītāji, vides vadības paraugprakse un izcilības kritēriji ir izmantoti, noskaidrojot, kādi pasākumi un darbības jāveic, lai uzlabotu to veikumu vides jomā, un, iespējams, nosakot prioritātes šajā jomā.

3. pants

EMAS reģistrētām organizācijām nav obligāti jāizpilda nozares atsauces dokumentā minētie izcilības kritēriji, jo *EMAS* ir brīvprātīga sistēma, tāpēc organizācijām pašām ir jānovērtē minēto kritēriju izpildāmība, ņemot vērā izmaksas un ieguvumus.

Šis lēmums ir adresēts dalībvalstīm.

Briselē, 2016. gada 15. aprīlī

Komisijas vārdā –
Komisijas loceklis
Karmenu VELLA

PIELIKUMS

SATURS

1. Ievads 30

2. Tvērums 33

3. Vides vadības paraugprakse, nozares vidiskā veikuma rādītāji un izcilības kritēriji tūrisma nozarē 36

3.1. Transversāli jautājumi 36

3.1.1. Vides vadības sistēmas īstenošana 36

3.1.2. Piegādes ķēdes pārvaldība 36

3.2. Galamērķa pārvaldība 37

3.2.1. Stratēģiski galamērķa attīstības plāni 37

3.2.2. Bioloģiskās daudzveidības saglabāšana un pārvaldība 37

3.2.3. Infrastruktūra un pakalpojumu sniegšana 38

3.3. Tūrisma operatoru un ceļojumu aģentūru darbības 38

3.3.1. Pārvadājumu operāciju vides ietekmējuma samazināšana un vājināšana 38

3.3.2. Izmitinātāju vidiskā veikuma uzlabošanās veicināšana 39

3.3.3. Galamērķa uzlabošanās sekmēšana 40

3.3.4. Piemērotu kompleksu tūrisma pakalpojumu izveide un reklamēšana un tūristu mudināšana rīkoties ilgtspējīgi 40

3.3.5. Efektīvs mazumtirdzniecības un biroja darbs 41

3.4. Mītņu ūdens patēriņa samazināšana līdz minimumam 41

3.4.1. Ūdensapgādes sistēmas uzraudzība, uzturēšana un optimizēšana 41

3.4.2. Efektīva ūdensapgādes armatūra viesu zonās 42

3.4.3. Efektīva uzkopšana 42

3.4.4. Optimizētas mazapjoma veļas mazgāšana 43

3.4.5. Optimizēta lielapjoma veļas mazgāšana vai ārpakalpojumu izmantošana 43

3.4.6. Optimizēta baseinu apsaimniekošana 44

3.4.7. Lietusūdens un sadzīves notekūdeņu reciklēšana 44

3.5. Atkritumu un notekūdeņu apsaimniekošana mītnēs 45

3.5.1. Atkritumu rašanās novēršana 45

3.5.2. Atkritumu šķirošana un nogādāšana pārstrādei 45

3.5.3. Notekūdeņu attīrīšana 45

3.6. Enerģijas patēriņa samazināšana mītnēs līdz minimumam 46

3.6.1. Enerģijas monitoringa un vadības sistēmas 46

3.6.2. Uzlabotas ēku ārējās norobežojošās konstrukcijas 46

3.6.3. Optimizētas HVAC sistēmas 47

3.6.4. Efektīvs siltumsūkņu un ģeotermālās apkures/dzesēšanas izmantojums 47

3.6.5. Efektīva apgaisme un elektroierīces 48

3.6.6. Atjaunojamā enerģija 48

3.7. Restorāni un viesnīcu virtuves 49

3.7.1. Pārtikas produktu un dzērienu "zaļā" apgāde 49

3.7.2. Organisko atkritumu apsaimniekošana 49

3.7.3. Optimizēta ēdiena gatavošana, ventilācija un aukstumiekārtas 49

3.7.4. Optimizēta ēdiena gatavošana, ventilācija un aukstumiekārtas 50

3.8. Kempingi 50

3.8.1. Viesu izglītošana vides jautājumos 50

3.8.2. Videi labvēlīga āra teritoriju apsaimniekošana 51

3.8.3. Kempingu energoefektivitāte un atjaunojamās enerģijas ražošanas iekārtas 51

3.8.4. Ūdenssaimniecības efektivitāte kempingā 52

3.8.5. Kempingu atkritumu samazināšana līdz minimumam 52

3.8.6. Dabīgie baseini 53

4. Galvenie vidiskā veikuma rādītāji, ko ieteicams izmantot šajā nozarē 54

1. **IEVADS**

Šis ir nozares atsauces dokuments (NAD), kas sagatavots saskaņā ar 46. pantu Regulā (EK) Nr. 1221/2009 par organizāciju brīvprātīgu dalību Kopienas vides vadības un audita sistēmā (*EMAS*) ([1]). Lai atvieglinātu šā NAD izpratni, ievadā ir apskatīts tā juridiskais pamatojums un iztirzāta dokumenta izmantošana.

NAD pamatā ir detalizēts zinātniskās un politiskās situācijas pārskats ([2]) ("paraugprakses pārskats"), ko sagatavojis Perspektīvo tehnoloģiju pētījumu institūts (*IPTS*) – viens no Eiropas Komisijas Kopīgā pētniecības centra (*JRC*) septiņiem institūtiem.

Attiecīgais juridiskais pamatojums

Kopienas vides vadības un audita sistēma (*EMAS*), kurā organizācijas iesaistās brīvprātīgi, tika ieviesta 1993. gadā ar Padomes Regulu (EEK) Nr. 1836/93 ([3]). Pēc tam *EMAS* divreiz pamatīgi pārskatīta ar:

— Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr. 761/2001 ([4]),

— Regulu (EK) Nr. 1221/2009.

([1]) OV L 342, 22.12.2009., 1. lpp.

([2]) Zinātniskās un politiskās situācijas pārskats ir publiski pieejams *JRC IPTS* tīmekļa vietnē šādā adresē: http://susproc.jrc.ec.europa.eu/activities/emas/documents/TourismBEMP.pdf. Šajā nozares atsauces dokumentā iekļautajiem secinājumiem par vides vadības paraugpraksi un tās piemērojamību, kā arī noteiktiem konkrētiem vidiskā veikuma rādītājiem un izcilības kritērijiem pamatā ir zinātniskās un politiskās situācijas pārskatā dokumentētie konstatējumi. Tajā atrodama visa pamatinformācija un tehniskas ziņas.

([3]) Padomes 1993. gada 29. jūnija Regula (EEK) Nr. 1836/93, ar ko rūpniecības nozares uzņēmumiem atļauj brīvprātīgi piedalīties Kopienas vides vadības un audita sistēmā (OV L 168, 10.7.1993., 1. lpp.).

([4]) Eiropas Parlamenta un Padomes 2001. gada 19. marta Regula (EK) Nr. 761/2001, ar ko organizācijām atļauj brīvprātīgi piedalīties Kopienas vides vadības un audita sistēmā (*EMAS*) (OV L 114, 24.4.2001., 1. lpp.).

2010. gada 11. janvārī spēkā stājās jaunākā EMAS pārskatīšanas regula – Regula (EK) Nr. 1221/2009, un ar tās 46. pantu ir ieviests būtisks jauninājums: nozaru atsauces dokumenti (NAD). NAD jāiekļauj vides vadības paraugprakse (VVPP), veikuma vides jomā rādītāji konkrētām nozarēm, respektīvi, vidiskā veikuma rādītāji, un – vajadzības gadījumā – izcilības kritēriji un vērtēšanas sistēmas, ar kurām nosaka vidiskā veikuma apjomu.

Kā saprast un lietot šo dokumentu

Vides vadības un audita sistēmā (*EMAS*) brīvprātīgi iesaistās organizācijas, kas apņēmušās aizvien uzlabot savu darbību vides ziņā. Tāpēc šajā nozares atsauces dokumentā (NAD) sniegti tieši tūrisma nozarei domāti norādījumi un izklāstītas vairākas iespējas, kā panākt uzlabojumus un ieviest paraugpraksi.

Dokumentu ir sagatavojis Eiropas Komisijas Kopīgais pētniecības centrs, izmantojot ieinteresēto personu ieguldījumu. Tehniskā darba grupa, kurā piedalījās nozares eksperti un ieinteresētās personas un kuru vadīja Eiropas Komisijas Kopīgais pētniecības centrs, apspriedās un visbeidzot vienojās par šajā dokumentā aprakstīto vides vadības paraugpraksi, nozares vidiskā veikuma rādītājiem un izcilības kritērijiem; tiek uzskatīts, ka tieši šie kritēriji atspoguļo to vidiskā veikuma apjomu, ko sasniegušas šīs nozares organizācijas, kuru veikums ir vislabākais.

Ar šo NAD iecerēts sniegt palīdzību un atbalstu visām organizācijām, kas vēlas uzlabot savu vidisko veikumu, proti, tajā izklāstītas gan idejas un ierosinājumi, gan praktiski un tehniski norādījumi.

Šis NAD paredzēts, pirmkārt, organizācijām, kas jau reģistrējušās EMAS, otrkārt, organizācijām, kas apsver iespēju reģistrēties EMAS, un, treškārt, visām organizācijām, kas vēlas labāk izprast vides vadības paraugpraksi, lai uzlabotu savu vidisko veikumu. Tātad šā dokumenta mērķis ir palīdzēt visām tūrismā iesaistītajām organizācijām u. c. struktūrām pievērsties nozīmīgiem tiešiem un netiešiem vides aspektiem, kā arī sniegt informāciju par paraugpraksi, nozarei specifiskajiem vidiskā veikuma rādītājiem, ar kuriem mēra vidisko veikumu, un izcilības kritērijiem.

Kā NAD jāizmanto *EMAS* reģistrētām organizācijām?

Kā noteikts Regulā (EK) Nr. 1221/2009, *EMAS* reģistrētām organizācijām jāizmanto NAD divos dažādos procesos:

1) kad tās, ņemot vērā vides pārskatus, izstrādā un īsteno vides vadības sistēmu *(4. panta 1. punkta b) apakšpunkts)*.

   Tas nozīmē, ka organizācijām jāizmanto attiecīgi NAD elementi, nosakot un pārskatot vides jomas uzdevumus un mērķus saskaņā ar vides pārskatā un politikā noteiktajiem attiecīgajiem vides aspektiem un lemjot par darbībām, kas veicamas, lai uzlabotu savu vidisko veikumu;

2) kad tās sagatavo vides deklarāciju *(4. panta 1. punkta d) apakšpunkts un 4. punkts)*.

   Tas nozīmē, ka

   a) organizācijām jāņem vērā NAD iekļautie attiecīgie nozares vidiskā veikuma rādītāji, izvēloties rādītājus ([1]), ko tās izmantos ziņojumos par vidisko veikumu.

([1]) *EMAS* regulas IV pielikumā (B sadaļas e) punktā) noteikts, ka vides deklarācijā jāietver "to datu apkopojums, kuri pieejami par organizācijas veikumu saistībā ar tās mērķiem un uzdevumiem vides jomā, ņemot vērā organizācijas būtisko ietekmi uz vidi. Ziņojumi jāsniedz par pamatrādītājiem un citiem jau esošiem saistītiem rādītājiem attiecībā uz vidisko veikumu, kā izklāstīts C sadaļā". IV pielikuma C sadaļā noteikts, ka "ikviena organizācija katru gadu sniedz arī ziņojumu par sniegumu attiecībā uz konkrētiem vides aspektiem, kas noteikti tās vides deklarācijā, un, ja iespējams, ņem vērā nozares atsauces dokumentus, kā minēts 46. pantā".

Izvēloties ziņojumos izmantojamo rādītāju kopumu, tām jāņem vērā attiecīgajā NAD piedāvātie rādītāji un tas, cik šie rādītāji ir būtiski attiecībā uz svarīgajiem vides aspektiem, kurus organizācija norādījusi savā vides pārskatā. Rādītāji jāņem vērā tikai tad, ja tie attiecas uz tiem vides aspektiem, kas vides pārskatā norādīti kā vissvarīgākie;

b) organizācijām jānorāda vides deklarācijā, kā ir ņemta vērā atbilstošā vides vadības paraugprakse un izcilības kritēriji, ja tādi ir.

Tām jāapraksta, kā atbilstošā vides vadības paraugprakse un izcilības kritēriji (kas atspoguļo to organizāciju vidiskā veikuma apjomu, kuru sniegums ir vislabākais) ņemti vērā, lai noteiktu, kādi pasākumi un darbības būtu jāveic, lai (vēl vairāk) uzlabotu savu vidisko veikumu, un, iespējams, izvirzītu prioritātes šajā jomā. Tomēr ne vides vadības paraugprakses īstenošana, ne noteikto izcilības kritēriju izpilde nav obligāta, jo *EMAS* ir brīvprātīga sistēma, tāpēc organizācijām pašām ir jānovērtē kritēriju izpildāmība un paraugprakses īstenojamība, ņemot vērā izmaksas un ieguvumus.

Līdzīgi kā vidiskā veikuma rādītāju gadījumā, arī vides vadības paraugprakses un izcilības rādītāju nozīmība un piemērojamība organizācijām jāizvērtē, ņemot vērā būtiskos vides aspektus, ko organizācija noteikusi savā vides pārskatā, un tehniskos un finansiālos aspektus.

Par tiem NAD elementiem (rādītājiem, VVPP vai izcilības kritērijiem), kas nav uzskatāmi par nozīmīgiem attiecībā uz būtiskajiem vides aspektiem, kurus organizācija norādījusi savā vides pārskatā, nav jāziņo, un tie arī nav jāapraksta vides deklarācijā.

Dalība *EMAS* ir nepārtraukts process. Tas nozīmē, ka katru reizi, kad organizācija ir iecerējusi uzlabot savu vidisko veikumu (un izvērtē to), tai jānoskaidro, kas par konkrētajiem aspektiem sacīts NAD, lai secinātu, kādas problēmas risināšanai pienākusi kārta, ja tiek īstenota pakāpeniskā pieeja.

EMAS vides verificētāji pārbauda, vai un kā organizācija ņēmusi vērā NAD, sagatavojot vides deklarāciju (Regulas (EK) Nr. 1221/2009 18. panta 5. punkta d) apakšpunkts).

Tas nozīmē, ka veicot revīziju, akreditētiem vides verificētājiem no organizācijas būs vajadzīgi pierādījumi par to, kā ir atlasīti attiecīgie NAD elementi, ņemot vērā vides pārskatus, un kā tie ņemti vērā. Vides verificētāji nepārbaudīs, vai ir izpildīti aprakstītie izcilības kritēriji, bet verificēs pierādījumus par to, kā NAD ievērots, lai varētu noskaidrot pienācīgus brīvprātīgos pasākumus, ko organizācija var īstenot, lai uzlabotu savu vidisko veikumu.

Tā kā *EMAS* un NAD ir izmantojami brīvprātīgi, organizācijas nevajadzētu nesamērīgi apgrūtināt ar šādu pierādījumu nodrošināšanu. Konkrētāk, verificētāji nepieprasa atsevišķu pamatojumu par katru paraugprakses veidu, katru nozares vidiskā veikuma rādītāju un katru izcilības kritēriju, kas minēti NAD un ko organizācija nav uzskatījusi par nozīmīgiem, ņemot vērā savu vides pārskatu. Tomēr tie var ieteikt organizācijai, kādi vēl attiecīgi elementi tai jāņem vērā nākotnē, lai tā turpinātu apliecināt savu apņemšanos nepārtraukti uzlabot vidisko veikumu.

Nozares atsauces dokumenta struktūra

Šis dokuments sastāv no 4. nodaļām. 1. nodaļā aprakstīts EMAS juridiskais pamats un tas, kā izmantot šo dokumentu; 2. nodaļā noteikts šā NAD tvērums. 3. nodaļā īsi aprakstīta dažāda veida vides vadības paraugprakse (VVPP), kā arī sniegta informācija par tās piemērojamību gan vispārēji, gan MVU līmenī. Ja konkrētai VVPP ir bijis iespējams formulēt konkrētus vidiskā veikuma rādītājus un izcilības kritērijus, ir norādīti arī tie. Daži rādītāji un kritēriji attiecas vairāk nekā uz vienu VVPP veidu, tāpēc tie ir atkārtoti tik reižu, cik nepieciešams.

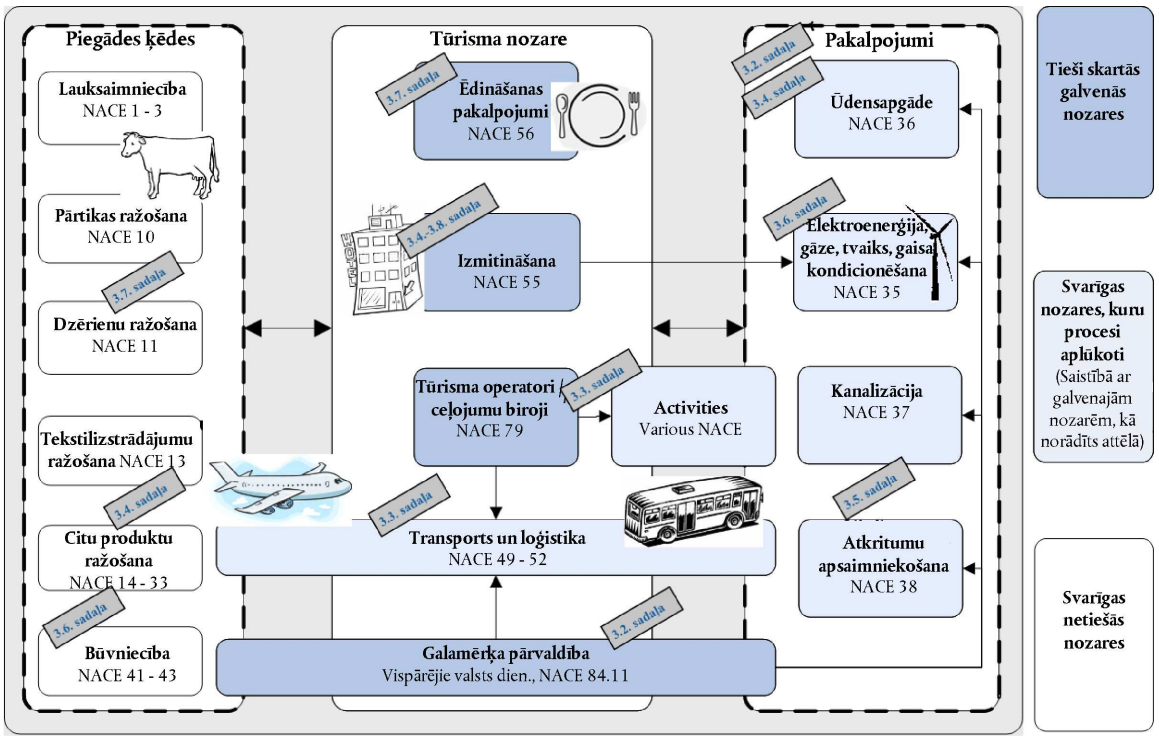
Visbeidzot, 4. nodaļā sniegta plaša tabula, kurā ietverta visbūtiskāko vidiskā veikuma rādītāju izlase, attiecīgi skaidrojumi un saistītie izcilības kritēriji.

2. TVĒRUMS

Šis dokuments attiecas uz dažām konkrētām darbībām, kas minētas Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (EK) Nr. 1893/2006 ([1]) (*NACE* 2. red.) I pielikuma I sadaļas 55. un 56. punktā "Izmitināšana un ēdināšanas pakalpojumi", N sadaļas 79. punktā "Ceļojumu biroju, tūrisma operatoru rezervēšanas pakalpojumi un ar tiem saistīti pasākumi" un O sadaļas 84.11. punktā "Vispārējo valsts dienestu darbība".

Šis nozares atsauces dokuments (NAD) galvenokārt attiecas uz vides vadības paraugpraksi, kas tiek īstenota organizācijās, kuras sniedz izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumus vai pārvalda tūrisma galamērķus, vai piedāvā un rezervē ceļojumus, izmitināšanu vai tūrisma nodarbes (ceļojumu aģentūras un tūrisma operatori) ([2]). Arī uzņēmumi, kas sniedz tūristu izmitināšanas pakalpojumus un kempingu pakalpojumus, tiek aicināti iepazīties ar attiecīgajiem ES ekomarķējuma ([3]) noteikumiem. Galamērķa pārvaldītāji var iepazīties arī ar citām ES iniciatīvām, kas veicina ilgtspējīgu tūrisma pārvaldību, piemēram, Eiropas tūrisma rādītāju sistēmu (*ETIS*) ([4]) u. c.

Iepriekš minētie dalībnieki ir savstarpēji saistīti ar daudzām citām nozarēm, kā atainots tūrisma vērtību ķēdes diagrammā. Runājot par tūrismu kā produktu, jānorāda, ka nodarbes, kurās tūristi iesaistās savu brīvdienu laikā, arī ir svarīga tūrisma vērtību ķēdes daļa un varētu būt lietderīgi novērtēt arī to vides rādītājus. Tomēr šādas nodarbes šajā NAD ir minētas tikai tiktāl, ciktāl tās galamērķa pārvaldītāji un tūrisma operatori var ietekmēt.

Tūrisma nozares vērtību ķēdes pārskats

([1]) Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 20. decembra Regula (EK) Nr. 1893/2006, ar ko izveido NACE 2. red. saimniecisko darbību statistisko klasifikāciju, kā arī groza Padomes Regulu (EEK) Nr. 3037/90 un dažas EK regulas par īpašām statistikas jomām (OV L 393, 30.12.2006.1. lpp.).
([2]) Šis dokuments nav tieši paredzēts kruīzu nozarei. Tomēr vairākus aprakstītos VVPP veidus zināmā mērā var īstenot arī kruīzu nozarē.
([3]) http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/products-groups-and-criteria.html.
([4]) *ETIS* ir vadības un informācijas rīkkopa, kuras mērķis ir palīdzēt galamērķī uzraudzīt un novērtēt to veikumu ilgtspējīga tūrisma jomā, ņemot vērā pašu noteikto mērķi. Vairāk informācijas ir pieejams šajā tīmekļa vietnē: http://ec.europa.eu/growth/sectors/tourism/offer/sustainable/indicators/index_en.htm.

Galvenie vides aspekti un ar tiem saistītā vides noslodze, ko videi rada tūrisma pakalpojumi, ir atspoguļoti tabulā turpmāk tekstā. Šie atlasītie vides aspekti uzskatāmi par nozarei visbūtiskākajiem. Tomēr tas, kādi vides aspekti jāpārvalda konkrētām organizācijām, būtu jāizvērtē katrā gadījumā atsevišķi.

Tūrisma organizāciju (viesnīcu, kempingu, restorānu un tūrisma operatoru) pasākumi un ar tiem saistītie vides aspekti un vides noslodze

Pakalpojums/ darbība	Galvenie vides aspekti	Galvenā vides noslodze
Administrācija	— Biroja vadība — Klientu uzņemšana	— Enerģijas, ūdens un materiālu (galvenokārt papīra) patērēšana — Sadzīves atkritumu (ļoti daudz papīra) un bīstamo atkritumu (piem., toneru kasetņu) rašanās
Tehniskie pakalpojumi	— Karstā ūdens un telpu apkures/dzesēšanas nodrošināšana — Apgaismojums — Lifti — Peldbaseini — Zaļās zonas — Kaitēkļu un grauzēju apkarošana — Remonts un apkope	— Enerģijas un ūdens patērēšana — Dažādu bīstamu produktu patērēšana — Dažos gadījumos – *CFC* un *HCFC* aukstumaģentu ([1]) izmantošana — Emisijas gaisā (gaisa piesārņotāji, siltumnīcefekta gāzes) — Dažādu potenciāli bīstamu atkritumu, piemēram, tukšu ķīmisko vielu konteineru, rašanās — Notekūdeņu rašanās
Restorāns/bārs	— Brokastis, pusdienas, vakariņas — Dzērieni un uzkodas	— Piegādes ķēdes radītā noslodze (sk. "Iepirkumi") — Enerģijas, ūdens un izejvielu patērēšana — Sadzīves atkritumu (jo īpaši pārtikas atkritumu un izlietotā iepakojuma) rašanās
Virtuve	— Pārtikas saglabāšana — Ēdiena pagatavošana — Trauku mazgāšana	— Piegādes ķēdes radītā noslodze (sk. "Iepirkumi") — Liela enerģijas un ūdens daudzuma patērēšana — Sadzīves atkritumu (jo īpaši pārtikas atkritumu un izlietotā iepakojuma) rašanās — Izlietotās augu eļļas rašanās — Smaku rašanās
Telpu izmantošana	— Viesu aizņemtās telpas — Produkti viesu patēriņam — Uzkopšana	— Enerģijas, ūdens un izejvielu patērēšana — Visdažādāko bīstamo produktu izmantošana — Izlietotā iepakojuma un neliela sadzīves atkritumu daudzuma rašanās — Notekūdeņu rašanās
Veļas mazgāšana	— Viesu apģērba mazgāšana un gludināšana — Dvieļu, gultasveļas utt. mazgāšana un gludināšana	— Liela enerģijas un ūdens daudzuma patērēšana — Bīstamu produktu izmantošana — Notekūdeņu rašanās

Pakalpojums/ darbība	Galvenie vides aspekti	Galvenā vides noslodze
Iepirkumi	— Produktu un piegādātāju izvēle — Produktu uzglabāšana	— Piegādes ķēdes radītā noslodze (zemes aizņemšana, ekosistēmu degradēšana vai iznīcināšana, savvaļas dzīvnieku traucēšana, enerģijas un ūdens patērēšana, emisijas gaisā (gaisa piesārņotāji un siltumnīcefekta gāzes), emisijas ūdenī, atkritumu rašanās) — Izlietotā iepakojuma rašanās — Bīstamu vielu noplūdes
Nodarbes	— Nodarbes iekštelpās — Nodarbes brīvā dabā	— Enerģijas, ūdens un izejvielu patērēšana — Vietēja mēroga ietekme uz ekosistēmām — Troksnis — Sadzīves atkritumu rašanās — Infrastruktūras radītā noslodze (sk. "Celtniecība un būvniecība")
Pārvadāšana	— Viesu pārvadāšana — Darbinieku pārvadāšana — Piegādātāju veikta pārvadāšana	— Enerģijas (degvielas) patērēšana — Emisijas gaisā — Infrastruktūras radītā noslodze (sk. "Celtniecība un būvniecība")
Papildu pakalpojumi	— Medicīniskie pakalpojumi, lielveikalu, suvenīru veikalu, *spa* un labjūtes, frizētavu pakalpojumi utt.	— Enerģijas, ūdens un izejvielu patērēšana — Sadzīves atkritumu un dažu specifisku bīstamo atkritumu (piem., sanitāro atkritumu) rašanās
Celtniecība un būvniecība	— Jaunu zonu vai pakalpojumu sniegšanas vietu būvniecība — Jau izveidotu zonu vai pakalpojumu sniegšanas vietu remonts	— Zemes aizņemšana — Ekosistēmu degradēšana vai iznīcināšana — Savvaļas dzīvnieku traucēšana — Enerģijas un ūdens patērēšana — Liela daudzuma izejvielu un bīstamu produktu patērēšana — Liela daudzuma būvgružu rašanās — Bīstamo atkritumu rašanās

([1]) *CFC* ir saīsinājums, ar ko apzīmē hlorfluoroglekli, bet *HCFC* – saīsinājums, ar ko apzīmē hlorfluorogļūdeņradi.

Šajā NAD izklāstītā vides vadības paraugprakse (VVPP) ir sagrupēta šādi:

— VVPP, kuras mērķis ir risināt transversālus jautājumus tūrisma nozarē,

— VVPP, kuras mērķis ir uzlabot galamērķa pārvaldību ([1]),

— VVPP, kuras mērķis ir uzlabot tūrisma operatoru un ceļojumu aģentūru darbības,

— VVPP, kuras mērķis ir līdz minimumam samazināt ūdens patēriņu mītnēs,

([1]) Galamērķa pārvaldība ir visu attiecīgo valdības un privātā sektora dalībnieku koordinācija, kuru parasti veic publiskā sektora iestāde kopā ar privātā sektora dalībniekiem vai bez tiem un kuras mērķis ir, pieņemot stratēģiskus lēmumus, īstenojot politikas pasākumus, saglabājot un popularizējot kultūras un dabas mantojumu un tūrisma objektus, koordinējot pasākumus/festivālus, palielinot ienākumus ar tūrismu saistītiem projektiem, sekmējot uzņēmumu savstarpējo sadarbību, nodrošinot infrastruktūru un pakalpojumu sniegšanu utt., sekmēt tūrisma attīstību galamērķī.

— VVPP, kuras mērķis ir līdz minimumam samazināt atkritumu rašanos mītnēs,

— VVPP, kuras mērķis ir līdz minimumam samazināt enerģijas patēriņu mītnēs,

— VVPP, kuras mērķis ir uzlabot restorānu un viesnīcu virtuves,

— VVPP, kuras mērķis ir uzlabot kempingus.

VVPP aptver vissvarīgākos nozares vides aspektus.

3. VIDES VADĪBAS PARAUGPRAKSE, NOZARES VIDISKĀ VEIKUMA RĀDĪTĀJI UN IZCILĪBAS KRITĒRIJI TŪRISMA NOZARĒ

3.1. **Transversāli jautājumi**

3.1.1. *Vides vadības sistēmas īstenošana*

VVPP paredz, ka jānovērtē vissvarīgākie ar organizāciju saistītie tiešie un netieši vides aspekti un jāpiemēro attiecīgie veikuma rādītāji, kā arī jāsalīdzina veikums ar attiecīgajiem izcilības kritērijiem.

Piemērojamība

VVPP ir piemērojama visiem tūrisma nozares dalībniekiem, tostarp galamērķa pārvaldītājiem, tūrisma operatoriem, izmitinātājiem, ēdināšanas pakalpojumu sniedzējiem, pārvadājumu operatoriem un nodarbju organizētājiem. Šī VVPP ir pilnīgi piemērojama arī maziem uzņēmumiem ([1]).

Attiecīgie vidiskā veikuma rādītāji un izcilības kritēriji

Vidiskā veikuma rādītājs	Izcilības kritēriji
(i1) Vides vadības sistēmas īstenošana (jā/nē)	(b1) Tiek izmantoti piemēroti rādītāji, ar kuriem tiek pastāvīgi uzraudzīti visi būtiskie vidiskā veikuma aspekti, tostarp grūtāk mērāmi un netieši aspekti, piemēram, ietekme uz bioloģisko daudzveidību. (b2) Visiem darbiniekiem ir sniegta informācija par vidiskajiem mērķiem un apmācība par attiecīgajām vides vadības darbībām. (b3) Attiecīgā gadījumā tiek īstenota vides vadības paraugprakse.

3.1.2. *Piegādes ķēdes pārvaldība*

VVPP paredz, ka jāpārbauda organizācijas izmantoto produktu un pakalpojumu piegādes ķēdes, lai, izpētot visu vērtību ķēdi, atklātu piegādes ķēdes problemātiskākos punktus vides ietekmējuma ziņā un noteiktu attiecīgus kontrolpunktus (piem., produktu atlasi, neizmantošanu, zaļos iepirkumus, piegādātājiem piemērojamus kritērijus), ko var izmantot, lai samazinātu ietekmi uz vidi visā vērtību ķēdē.

([1]) Mazs uzņēmums ir uzņēmums, kurā ir nodarbināti mazāk nekā 50 darbinieki un kura gada apgrozījums un/vai gada bilances kopsumma nepārsniedz EUR 10 miljonus (Komisijas Ieteikums 2003/361/EK).

Piemērojamība

VVPP ir piemērojama visiem tūrisma nozares dalībniekiem, tostarp galamērķa pārvaldītājiem, tūrisma operatoriem, izmitinātājiem, ēdināšanas pakalpojumu sniedzējiem, pārvadājumu operatoriem un nodarbju organizētājiem. Šī VVPP ir pilnīgi piemērojama arī maziem uzņēmumiem.

Attiecīgie vidiskā veikuma rādītāji un izcilības kritēriji

Vidiskā veikuma rādītājs	Izcilības kritēriji
(i2) To produktu un pakalpojumu procentuālā daļa, kas atbilst konkrētiem vides kritērijiem (%)	(b4) Organizācija īsteno aprites cikla pieeju, lai noteiktu, kādas iespējas ir panākt uzlabojumus visu galveno piegādes ķēžu problemātiskākajos punktos vides ietekmējuma ziņā. (b5) ≥ 97 % ķīmisko vielu (mērot pēc aktīvās sastāvdaļas masas vai iepirktā apjoma), ko izmanto mītņu un restorānu telpās, ir sertificētas ar ISO I tipa ekomarķējumu ([1]) (vai var pierādīt, ka no visām pieejamām ķīmiskajām vielām ir izraudzītas videi visnekaitīgākās). (b6) ≥ 97 % visas koksnes, papīra un kartona, ko iepērk mītnes un restorāni, ir pārstrādāti vai saņēmuši vides sertifikātu (ekomarķējumu, Mežu uzraudzības padomes (*FSC*) sertifikātu, Meža sertifikācijas sistēmu novērtēšanas programmas (*PEFC*) sertifikātu).

([1]) ISO 14000 vides standartu sērijas ietvaros Starptautiskā Standartizācijas organizācija ir izstrādājusi apakšsēriju (ISO 14020), kas attiecas tieši uz vides marķējumu un aptver trīs veidu marķēšanas sistēmas. Šajā kontekstā "I tipa" marķējums jāsaprot kā marķējums, kas piešķirts pēc vairākiem kritērijiem un ko izstrādājusi trešā puse. Tā piemēri ir ES līmeņa marķējums "ES ekomarķējums" vai valsts vai vairākvalstu marķējumi "Blaue Engel", "Austrian Ecolabel" un "Nordic Swan".

3.2. **Galamērķa pārvaldība**

3.2.1. *Stratēģiski galamērķa attīstības plāni*

VVPP paredz, ka jāizveido nodaļa vai organizācija, kas atbildīga par stratēģisku ilgtspējīgu galamērķa attīstību un kas koordinē attiecīgos departamentus un iesaistītās personas, kuri īsteno konkrētas darbības galamērķa plāna ietvaros.

Piemērojamība

Šī VVPP ir piemērojama visiem galamērķiem, un to var īstenot vai nu to valdības struktūru nodaļas, kuras ir atbildīgas par galamērķa pārvaldību, vai arī publiskā/privātā sektora galamērķa pārvaldības organizācijas. Šī VVPP ir piemērojama arī mazām valsts pārvaldes iestādēm un maziem uzņēmumiem, kas iesaistīti galamērķa pārvaldībā.

Attiecīgie vidiskā veikuma rādītāji un izcilības kritērijs

Vidiskā veikuma rādītāji	Izcilības kritērijs
(i3) Ilgtspējīga galamērķa plāna īstenošana (jā/nē)	(b7) Tāda galamērķa plāna īstenošana, kas i) aptver visu galamērķa teritoriju; ii) ietver visu attiecīgo valdības un privātā sektora dalībnieku koordināciju; iii) risina galvenās vides problēmas galamērķī.

3.2.2. *Bioloģiskās daudzveidības saglabāšana un pārvaldība*

VVPP paredz, ka jāpārrauga bioloģiskās daudzveidības stāvoklis galamērķī un jāīsteno bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas un pārvaldības plāns, kas aizsargā un uzlabo kopējo bioloģisko daudzveidību galamērķī, piemēram, ieviešot apbūves ierobežojumus un kompensācijas pasākumus.

Piemērojamība

Šī VVPP ir piemērojama visiem galamērķiem. Galamērķos ar augstu dabas vērtību būtu jāsaglabā bioloģiskā daudzveidība, bet galamērķos ar zemu vērtību būtu jāveic bioloģiskās daudzveidības palielināšanas pasākumi. Šī VVPP ir piemērojama arī maziem uzņēmumiem, kas iesaistīti galamērķa pārvaldībā.

Attiecīgie vidiskā veikuma rādītāji un izcilības kritērijs

Vidiskā veikuma rādītāji	Izcilības kritērijs
(i4) Bioloģiskās daudzveidības pārvaldības plāna īstenošana (jā/nē) (i5) Sugu bagātība galamērķa teritorijā (i6) Aizsargājama teritorija (hektāri vai procentuālā daļa no galamērķa kopējās platības)	(b8) Tūrisma attīstības radītā bioloģiskās daudzveidības sarukuma samazināšana līdz minimumam un kompensēšana ar mērķi galamērķa bioloģisko daudzveidību teritorijās ar augstu dabas vērtību saglabāt vai palielināt, bet degradētās teritorijās –palielināt.

3.2.3. *Infrastruktūra un pakalpojumu sniegšana*

VVPP paredz, ka ar vidi saistītie pakalpojumi galamērķī, jo īpaši ūdensapgāde, notekūdeņu attīrīšana, atkritumu apsaimniekošana (jo īpaši pārstrādes pasākumi) un sabiedriskā transporta / satiksmes pārvaldība, jānodrošina pietiekamā apjomā, lai varētu ilgtspējīgi apmierināt vislielāko pieprasījumu tūrisma sezonas visaktīvākajā periodā.

Piemērojamība

Šī VVPP ir piemērojama visiem galamērķiem. Vispārīgi tā attiecas uz valsts pārvaldes iestāžu īstenotu labu pārvaldību, tomēr tā ir īpaši nozīmīga gadījumos, kad tūrisma dēļ būtiski un sezonāli palielinās pieprasījums pēc pakalpojumiem. Šī VVPP ir piemērojama arī mazām pašvaldību iestādēm un maziem uzņēmumiem, kas ir iesaistīti galamērķa pārvaldībā vai sniedz ar vidi saistītus pakalpojumus, kuri nepieciešami galamērķī.

Attiecīgie vidiskā veikuma rādītāji un izcilības kritēriji

Vidiskā veikuma rādītāji	Izcilības kritēriji
(i7) Ikdienas ūdens patēriņš uz vienu viesi (l/viesdiena) (i8) Notekūdeņu procentuālā daļa, kuri nogādāti otrējai vai trešējai attīrīšanai (%) (i9) Cieto sadzīves atkritumu procentuālā daļa, kuri nogādāti pārstrādei vai anaerobajai noārdīšanai (%) (i10) Ceļojumu skaits, ko tūristi galamērķī veikuši ar sabiedrisko transportu, kājām un divriteni (%) (i11) Uz vietas saražotās atjaunojamās enerģijas procentuālā daļa no enerģijas galapatēriņa (%)	(b9) Pakalpojumi, tostarp sabiedriskais transports, ūdensapgāde, notekūdeņu attīrīšana un atkritumu pārstrāde, ir plānoti tā, lai varētu apmierināt maksimālo pieprasījumu un nodrošināt tūrisma ilgtspēju galamērķī. (b10) ≥ 95 % galamērķī radušos notekūdeņu nonāk vismaz otrējā attīrīšanā vai, ja tie tiek iepludināti jutīgos ūdeņos, trešējā attīrīšanā, tostarp tūrisma sezonas visaktīvākajā periodā. (b11) ≥ 95 % cieto sadzīves atkritumu tiek novirzīti no atkritumu poligoniem un nogādāti pārstrādei vai anaerobajai noārdīšanai. (b12) Tūristu vidējais ūdens patēriņš ir ≤ 200 l uz vienu viesdienu. (b13) Tūristi galamērķa pilsētās ≥ 80 % ceļojumu veic ar sabiedrisko transportu, kājām un divriteni.

3.3. **Tūrisma operatoru un ceļojumu aģentūru darbības**

3.3.1. *Pārvadājumu operāciju vides ietekmējuma samazināšana un vājināšana*

VVPP paredz, ka jāsašaurina piedāvāto komplekso ceļojuma pakalpojumu sortiments, lai izvairītos no nevajadzīgiem lidojumiem (t. i., lidojumiem, ko var efektīvi aizstāt ar pārvadājumiem pa sauszemi vai ūdeni), jāizvēlas ļoti energoefektīvi pārvadājumu nodrošinātāji (aviokompānijas, autobusi, prāmji, kuģi, laivas) un, izmantojot sertificētas kompensēšanas shēmas, jākompensē visas pārvadājumu radītās siltumnīcefekta gāzu emisijas. VVPP paredz, ka uzņēmumiem,

kas paši nodrošina pārvadājumus, ir jāievieš transportlīdzekļu parku (savu vai citu nodrošināto) energoefektivitātes uzlabošanas pasākumi, tostarp zaļais iepirkums, proti, jāiepērk visefektīvākie transportlīdzekļi ar zemu emisiju līmeni, jāaprīko lidaparāti un autobusi ar enerģijas taupīšanas elementiem, piemēram, spārnojumu, un jāoptimizē operācijas (piem., līdz maksimumam jāpalielina kravnesības izmantošanas koeficients).

Piemērojamība

Komplekso ceļojuma pakalpojumu sortimentu var sašaurināt un gaisa ceļojumu daudzumu var samazināt visi tūrisma operatori un ceļojumu aģentūras, tostarp mazie uzņēmumi.

Pasākumus, lai uzlabotu transportlīdzekļu energoefektivitāti un samazinātu to radītās emisijas gaisā, tūrisma operatori, kas kontrolē paši savus transportlīdzekļu parkus, var īstenot tiešā veidā, bet tūrisma operatori, kas par pārvadājumu pakalpojumiem slēdz līgumus, tos var izmantot par atlases un līgumu piešķiršanas kritērijiem. Šī VVPP ir piemērojama arī maziem uzņēmumiem, bet ar dažiem ierobežojumiem, jo pār lidaparātiem tiem parasti ir diezgan maza kontrole, tomēr tiem var piederēt pašiem savi sauszemes/ūdens transportlīdzekļi vai tie tos var kontrolēt.

Attiecīgie vidiskā veikuma rādītāji un izcilības kritēriji

Vidiskā veikuma rādītāji	Izcilības kritēriji
(i12) Nav veikti nevajadzīgi lidojumi (jā/nē) (i13) Īpatnējās transporta siltumnīcefekta gāzu emisijas (kg CO_2/pasažierkilometrs) (i14) Transporta siltumnīcefekta gāzu emisiju procentuālā daļa, kuras kompensētas ar sertificētiem oglekļa dioksīda kredītiem (%)	(b14) Tūrisma operatori nepiedāvā lidojumus: i) uz galamērķiem, kas atrodas tuvāk par 700 km; ii) uz galamērķiem, kas atrodas ne vairāk kā 2 000 km attālumā, ja uzturēšanās ir īsāka par 8 dienām; iii) uz galamērķiem, kas atrodas tālāk par 2 000 km, ja uzturēšanās īsāka par 14 dienām. (b15) Tūrisma operatora lidaparātu parku vidējais īpatnējais degvielas patēriņš ir ≤ 2,7 litri uz 100 pasažierkilometriem. (b16) Autobusu parka vidējais degvielas patēriņš ir ≤ 0,75 litri uz 100 pasažierkilometriem, un vismaz 90 % parka atbilst EURO V līmenim vai tiek darbināti ar alternatīvām degvielas sistēmām. (b17) Visu pārdoto komplekso ceļojumu ietvaros radītās transporta siltumnīcefekta gāzu emisijas tiek automātiski kompensētas, veicot tiešus ieguldījumus projektos, kuru mērķis ir novērst siltumnīcefekta gāzu rašanos, vai iegādājoties sertificētus oglekļa dioksīda kredītus.

3.3.2. *Izmitinātāju vidiskā veikuma uzlabošanās veicināšana*

VVPP paredz, ka izmitinātājiem ir obligāti vai ieteicams iegūt vides sertifikātu, vai jānodrošina atbilstība konkrētiem vides kritērijiem vai jāgatavo ziņojumi par vidisko veikumu, kurus varētu izmantot salīdzinošā vērtēšanā.

Piemērojamība

Šo VVPP var piemērot visi tūrisma operatori. Mazākiem tūrisma operatoriem var būt vieglāk izvēlēties piegādātājus pēc trešās puses izsniegta vides sertifikāta, bet lielākiem tūrisma operatoriem var būt vieglāk piemērot pašiem savus kritērijus un/vai salīdzinošās vērtēšanas procesu. Mazie uzņēmumi šo VVPP var piemērot ierobežotā apjomā, jo tiem var būt grūti noteikt piegādātājiem piemērojamos kritērijus, tomēr mazie uzņēmumi var atlasīt piegādātājus pēc jau pastāvošiem vides sertifikātiem (priekšroka būtu jādod trešo pušu verificētiem sertifikātiem, piemēram, ES ekomarķējumam).

Attiecīgie vidiskā veikuma rādītāji un izcilības kritēriji

Vidiskā veikuma rādītājs	Izcilības kritērijs
(i15) Izmitinātāju procentuālā daļa (pēc viesnaktīm vai pārdotās vērtības), kuri atbilst specifiskiem vides kritērijiem (%)	(b18) ≥ 90 % izmitinātāju (pēc pārdošanas vērtības vai nakšņošanas reižu skaita) atbilst vides prasību kopumam (kas, vēlams, atzīts ar trešās puses sertifikātu).

3.3.3. *Galamērķa uzlabošanās sekmēšana*

VVPP paredz, ka jāsekmē tūrisma galamērķa vides uzlabošanās, panākot vietējo piegādātāju organizāciju un galamērķa pārvaldības organizāciju un iestāžu labāku vidisko veikumu un tieši īstenojot uzlabošanas shēmas, piemēram, biotopu atjaunošanu galvenajos galamērķos.

Piemērojamība

Šī VVPP ir tieši piemērojama lielākiem tūrisma operatoriem. Mazi uzņēmumi var koordinēt pasākumus, veidojot kopas vai konsorcijus, vai publiskā un privātā sektora partnerības ar vietējām/reģionālām varas iestādēm.

Attiecīgie vidiskā veikuma rādītāji un izcilības kritērijs

Vidiskā veikuma rādītāji	Izcilības kritērijs
(i16) To galamērķī sniegto pakalpojumu procentuālā daļa, kuru vidiskais veikums tiek uzlabots (%) (i17) Dalība vides uzlabošanas projektos galamērķī (jā/nē)	(b19) Tūrisma operators sekmē galamērķa vides uzlabošanos: i) uzlabojot piegādes ķēdes darbību; ii) ietekmējot galamērķa pārvaldību; iii) ar tiešām uzlabošanas shēmām.

3.3.4. *Piemērotu kompleksu tūrisma pakalpojumu izveide un reklamēšana un tūristu mudināšana rīkoties ilgtspējīgi*

VVPP paredz, ka jāizveido un jāreklamē kompleksie tūrisma pakalpojumi, no kuriem ir izslēgti videi viskaitīgākie varianti, bet ir iekļautas vides ziņā vislabākās transporta, izmitināšanas un nodarbju iespējas. Turklāt tūrisma operatoriem un ceļojumu aģentūrām klienti jāinformē par komplekso tūrisma pakalpojumu ietekmi uz vidi un jāsniedz mērķtiecīga, pozitīva un saistoša informācija klientiem, kā viņi, izvēloties un izbaudot brīvdienas, var samazināt savu ietekmi uz vidi.

Piemērojamība

Šīs VVPP pasākumus var īstenot visi tūrisma operatori, tostarp mazie uzņēmumi.

Attiecīgie vidiskā veikuma rādītāji un izcilības kritēriji

Vidiskā veikuma rādītāji	Izcilības kritēriji
(i18) Ilgtspējas ziņā vislabāko (piem., ar ekomarķējumu marķēto) pārdoto ceļojumu (pēc vērtības) procentuālā daļa (%)	(b20) Tūrisma operators reklamē ilgtspējīga tūrisma kompleksos ceļojumus populārākajos reklāmas materiālos. (b21) Ilgtspējas ziņā vislabākie kompleksie tūrisma pakalpojumi (piem., tādi, kas marķēti ar kompleksiem ceļojumiem paredzēto Austrijas ekomarķējumu) veido ≥ 10 % no apgrozījuma. (b22) Tūrisma operators izmanto iedarbīgas tirgvedības un komunikācijas metodes, lai rosinātu izvēlēties ilgtspējīgākus kompleksos ceļojumus. (b23) Tūrisma operators visiem saviem klientiem skaidrojošu informāciju par konkrēto galamērķi, lai sekmētu ilgtspējīgu uzvedību galamērķī.

3.3.5. *Efektīvs mazumtirdzniecības un biroja darbs*

VVPP paredz, ka reklāmas un biroja darbā līdz minimumam jāsamazina resursu – īpaši papīra un tintes – izmantošana, jāizvēlas materiāli un pakalpojumi (piem., drukas pakalpojumi) ar vides sertifikātu un visā biroja un mazumtirdzniecības darbā jānodrošina efektīva enerģijas ([1]) un ūdens izmantošana.

Piemērojamība

Šī VVPP ir piemērojama visiem tūrisma operatoriem.

Attiecīgie vidiskā veikuma rādītāji un izcilības kritēriji

Vidiskā veikuma rādītāji	Izcilības kritēriji
(i19) Papīra patēriņš uz vienu klientu (g/klients) (i20) Papīram un drukai ir vides sertifikāts (jā/nē) (i21) Biroja un mazumtirdzniecības darbībā radušās īpatnējās CO_2 emisijas (kg CO_2/klients vai kg CO_2/m^2 gadā) (i22) Ikgadējais ūdens patēriņš biroju ēkās uz vienu darbinieku (l/darbiniekgads)	(b24) Drukātos biroja un reklāmas materiālus: i) kad vien iespējams, neiespiež vispār; ii) drukā uz 100 % pārstrādāta papīra vai papīra ar vides sertifikātu (piem., ekomarķējums, *FSC*, *PEFC* sertifikāts); iii) iespiež drukas pakalpojumu sniedzēji, kas saņēmuši vides sertifikātu (piem., *EMAS*, ISO14001). (b25) Tiek īstenoti energovadības un siltumnīcefekta gāzu pārvaldības plāni, un tiek sniegti ziņojumi par mazumtirdzniecības un biroja darbībās patērēto enerģiju un radītajām siltumnīcefekta gāzu emisijām, kas izteiktas uz mazumtirdzniecības un biroja telpu m^2 gadā un uz vienu klientu. (b26) Ūdens patēriņš ir ≤ 2,0 m^3 uz vienu darbinieku gadā.

3.4. **Mītņu ūdens patēriņa samazināšana līdz minimumam**

3.4.1. *Ūdensapgādes sistēmas uzraudzība, uzturēšana un optimizēšana*

VVPP paredz, ka jāveic ūdens patēriņa revīzija un jāuzrauga ūdens patēriņš visos procesos un zonās, kur tiek patērēts visvairāk ūdens (t. i., jāveic dalītā ūdens uzskaite), lai apzinātu efektivitātes uzlabošanas iespējas, un ka jānodrošina visa aprīkojuma uzturēšana, veicot atbilstošas periodiskas apskates, tostarp uzkopšanas laikā.

Piemērojamība

Šī VVPP ir piemērojama visu veidu un lielumu mītnēm, tostarp maziem uzņēmumiem. Tomēr mazās iestādēs var nebūt vajadzības ierīkot dalītos skaitītājus.

Attiecīgie vidiskā veikuma rādītāji un izcilības kritēriji

Vidiskā veikuma rādītājs	Izcilības kritēriji
(i23) Ūdens patēriņš uz vienu viesnakti (l/viesnakts)	(b27) Tāda konkrētajai vietai paredzēta ūdens apsaimniekošanas plāna īstenošana, kas ietver: i) dalīto uzskaiti un salīdzinošo vērtēšanu visos procesos un zonās, kur tiek patērēts visvairāk ūdens; ii) ūdensapgādes sistēmas "sūces vietu" regulāru pārbaudi un ierīču regulāru apskati un uzturēšanu. (b28) Kopējais ūdens patēriņš pilnpakalpojumu viesnīcās ir ≤ 140 l uz vienu viesnakti, bet mītnēs, kur vairums vannas istabu ir kopējas (piem., hosteļos), ≤ 100 l uz vienu viesnakti.

([1]) To var paveikt, ieviešot ISO 50001 atbilstošu energovadības sistēmu.

3.4.2. *Efektīva ūdensapgādes armatūra viesu zonās*

VVPP paredz, ka jāierīko efektīva ūdensapgādes armatūra, tostarp mazūdens krāni ar aeratoru un mazūdens termostatiskās dušas, mazūdens tualetes podi un tualetes podi ar divu veidu ūdens nolaišanas režīmiem, kā arī bezūdens pisuāri. Aeratorus var arī pievienot pie jau ierīkotiem armatūras elementiem.

Piemērojamība

Šī VVPP ir piemērojama visu veidu un lielumu mītnēm, tostarp maziem uzņēmumiem. Pat ja nesen ir veikts remonts, tomēr var veikt tādus pasākumus kā aeratoru uzstādīšana.

Attiecīgais vidiskā veikuma rādītājs un izcilības kritēriji

Vidiskā veikuma rādītājs	Izcilības kritēriji
(i23) Ūdens patēriņš uz vienu viesnakti (l/viesnakts) (i24) Ūdens uzsildīšanai patērētā enerģija (kWh/viesnakts) (i25) Dušu, vannas istabu krānu, pisuāru un tualetes podu skalojamo kastu caurplūdums (l/min vai l/skalošanas reize)	(b29) Ūdens patēriņš un ar to saistītā ūdens uzsildīšanai patērētā enerģija ir attiecīgi ≤ 100 l un 3,0 kWh uz vienu viesnakti – numuros ar vannas istabu. (b30) Dušas caurplūdums ≤ 7 l/min, vannas istabas krānu caurplūdums ≤ 6 l/min (jauniem krāniem ≤ 4 l/min), vidējais faktiskais tualetes podu skalojamo kastu caurplūdums ≤ 4,5 l, ierīkoti bezūdens pisuāri.

3.4.3. *Efektīva uzkopšana*

VVPP paredz, ka līdz minimumam jāsamazina veļas mazgāšanas nepieciešamība, iegādājoties videi mazāk kaitīgu (izmēra, biezuma, krāsas, materiāla ziņā) gultasveļu un dvieļus un lūdzot vai aicinot viesus gultasveļu un dvieļus izmantot atkārtoti. Paraugprakse arī paredz, ka darbinieki jāapmāca lietot tīrīšanas metodes, kur ūdens un ķīmiskās vielas tiek izmantotas efektīvi, un ka jāiepērk guļamistabām un vannas istabām paredzēti produkti ar vides sertifikātu.

Piemērojamība

Šī VVPP ir piemērojama visu veidu un lielumu mītnēm, tostarp maziem uzņēmumiem. Visas iestādes var līdz minimumam samazināt veļas mazgāšanas apjomu, izvēloties efektīvākas tekstilpreces numuros, bet mītnēm, kurās liela daļa viesu pavada tikai vienu nakti, var būt ierobežotas iespējas samazināt veļas mazgāšanas apjomu, aicinot viesus veļu izmantot atkārtoti.

Attiecīgie vidiskā veikuma rādītāji un izcilības kritēriji

Vidiskā veikuma rādītāji	Izcilības kritēriji
(i26) Radītā mazgājamās veļas masa uz vienu viesnakti (kg/viesnakts) (i27) Atkārtoti izmantoto dvieļu un gultasveļas procentuālā daļa (%) (i28) Tīrīšanā un trauku mazgāšanā patērēto ķīmisko produktu daudzums, kas izteikts kā aktīvo ķīmisko sastāvdaļu daudzums uz vienu viesnakti (g/viesnakts) (i29) To ķīmisko vielu un tekstilpreču procentuālais daudzums, kuriem piešķirts *ISO* I tipa ekomarķējums (%)	(b31) Vismaz 80 % gultasveļas ir izgatavota no kokvilnas un poliestera sajaukuma [1] vai lina. (b32) Vismaz 80 % guļamistabās izmantoto tekstilpreču ir piešķirts *ISO* I tipa ekomarķējums (piem., ES ekomarķējums) vai arī tās ir ražotas no bioloģiski audzētām izejvielām. (b33) Ķīmisko produktu patēriņš tīrīšanā un trauku mazgāšanā (izņemot veļas mazgāšanas līdzekļus, īpašus tīrīšanas līdzekļus un baseinu ķimikālijas) ir ≤ 10 g aktīvo ķīmisko sastāvdaļu uz vienu viesnakti. (b34) Veļas mazgāšanas apjoms tiek samazināts, atkārtoti izmantojot vismaz 30 % dvieļu un gultasveļas. (b35) Vismaz 80 % (mērot pēc aktīvās sastāvdaļas masas vai iepirktā apjoma) universālo tīrīšanas līdzekļu, sanitārtehnisko elementu tīrīšanas līdzekļu, ziepju un šampūnu, ko izmanto tūristu mītnē, ir piešķirts *ISO* I tipa ekomarķējums (piem., ES ekomarķējums).

[1] No kokvilnas un poliestera sajaukuma izgatavota gultasveļa kalpo ilgāk, un tās mazgāšanai vajadzīgs mazāk enerģijas nekā tikai no kokvilnas izgatavotas gultasveļas mazgāšanai.

3.4.4. *Optimizēta mazapjoma veļas mazgāšana*

VVPP paredz, ka jāiepērk ūdens (un tādējādi arī enerģijas) patēriņa ziņā visefektīvākās veļas mazgājamās mašīnas ar centrifūgu un visenergoefektīvākie žāvētāji (piem., siltumsūkņa žāvētāji) un gludinātāji un ka atkārtoti jāizmanto skalošanas ūdens un – teritorijās ar lielu ūdens trūkumu – arī mazgāšanas ūdens pēc tā filtrēšanas ar mikrofiltru. Paraugprakse arī paredz, ka jāatgūst siltums no notekūdeņiem un nostrādātā ventilācijas gaisa.

Piemērojamība

Šī VVPP ir piemērojama visu veidu un lielumu mītnēm, kur veļu mazgā uz vietas, tostarp maziem uzņēmumiem.

Attiecīgie vidiskā veikuma rādītāji un izcilības kritēriji

Vidiskā veikuma rādītāji	Izcilības kritēriji
(i30) Ūdens patēriņš uz kilogramu mazgājamās veļas (l/kg) (i31) Enerģijas patēriņš uz kilogramu mazgājamās veļas (kWh/kg) (i32) Veļas mazgāšanas līdzekļu procentuālā daļa, kuriem piešķirts ekomarķējums (%)	(b36) Mazapjoma veļas mazgāšanā izmantotajām visām jaunajām sadzīves veļas mazgājamām mašīnām ir A+++ klases ES energomarķējums, bet izmantotās komerciālās veļas mazgājamās mašīnas veļas mazgāšanai patērē vidēji ≤ 7 l uz vienu izmazgātās veļas kilogramu. (b37) Mazapjoma veļas mazgāšanā uz vietas kopējais enerģijas patēriņš ir ≤ 2,0 kWh uz kilogramu tekstilpreču – tas attiecas uz izžāvētu un izgludinātu veļu. (b38) Vismaz 80 % mazapjoma veļas mazgāšanā izmantoto mazgāšanas līdzekļu (mērot pēc aktīvās sastāvdaļas masas vai iepirktā apjoma) ir piešķirts *ISO* I tipa ekomarķējums (piem., ES ekomarķējums, "Nordic Swan", "Blaue Engel").

3.4.5. *Optimizēta lielapjoma veļas mazgāšana vai ārpakalpojumu izmantošana*

VVPP paredz, ka jāizvēlas efektīvas veļas mazgātavas, kam piešķirts *ISO* I tipa ekomarķējums vai kas ievēro ar šādiem marķējumiem saistītos kritērijus, vai ka lielapjoma veļas mazgāšanā uz vietas ir jānodrošina atbilstība šādiem kritērijiem.

Piemērojamība

Šī VVPP ir piemērojama lielām mītnēm, kurās notiek lielapjoma veļas mazgāšana, kā arī komerciālām veļas mazgātavām. Šī VVPP ir piemērojama arī citām dažādu lielumu mītnēm, tostarp maziem uzņēmumiem, ciktāl minētie kritēriji ir piemērojami videi nekaitīgam veļas mazgāšanas pakalpojumu iepirkumam.

Attiecīgie vidiskā veikuma rādītāji un izcilības kritēriji

Vidiskā veikuma rādītāji	Izcilības kritēriji
(i33) Veļas mazgāšanas pakalpojumiem ir piešķirts ekomarķējums (jā/nē) (i30) Ūdens patēriņš uz kilogramu mazgājamās veļas (l/kg) (i31) Enerģijas patēriņš uz kilogramu mazgājamās veļas (kWh/kg) (i32) Veļas mazgāšanas līdzekļu procentuālā daļa, kuriem piešķirts ekomarķējums (%)	(b39) Ja veļas mazgāšanas pakalpojumus sniedz ārpakalpojumu sniedzējs, tam ir piešķirts *ISO* I tipa ekomarķējums (piem., "Nordic Swan"), bet visa lielapjoma veļas mazgāšana uz vietas, kā arī veļas mazgāšana, ko veic nesertificēti ārpakalpojumu sniedzēji, atbilst attiecīgajiem kritērijiem. (b40) Kopējais ūdens patēriņš visā lielapjoma veļas mazgāšanas ciklā ir ≤ 5 l uz kilogramu tekstilpreču (ja tā ir mītne) un ≤ 9 l uz kilogramu tekstilpreču (ja tas ir restorāns).

Vidiskā veikuma rādītāji	Izcilības kritēriji
	(b41) Kopējais tehnoloģiskās enerģijas patēriņš lielapjoma veļas mazgāšanā līdz veļas izžāvēšanai un izgludināšanai ir ≤ 0,90 kWh uz kilogramu tekstilpreču (ja tā ir mītne) un ≤ 1,45 kWh uz kilogramu tekstilpreču (ja tas ir restorāns). (b42) Lielapjoma veļas mazgāšanā izmanto tikai tādus profesionālos veļas mazgāšanas līdzekļus, kam piešķirts *ISO* I tipa ekomarķējums (piem., ES ekomarķējums, "Nordic Swan"), atbilstošās devās.

3.4.6. *Optimizēta baseinu apsaimniekošana*

VVPP paredz, ka jāoptimizē baseina filtru mazgāšanas biežums un grafiks, proti, tas jādara tad, kad krities spiediens, nevis pēc noteikta grafika, ka jāveic ozonēšana vai apstrāde ar ultravioletajiem stariem un rūpīgi jākontrolē dozēšana, lai līdz minimumam samazinātu hlorēšanu, un ka jāatgūst siltums no nostrādātā ventilācijas gaisa.

Piemērojamība

Šī VVPP ir piemērojama mītnēm ar peldbaseiniem, tostarp maziem uzņēmumiem.

Attiecīgie vidiskā veikuma rādītāji un izcilības kritērijs

Vidiskā veikuma rādītāji	Izcilības kritērijs
(i34) Baseina vides vadības plāna īstenošana (jā/nē) (i35) Ozonēšana vai apstrāde ar ultravioletajiem stariem (jā/nē)	(b43) Peldbaseinu un spa zonu efektivitātes plāna īstenošana; plāns paredz i) salīdzinošo novērtējumu par īpatnējo ūdens, enerģijas un ķimikāliju patēriņu peldbaseinos un spa zonās, ko izsaka uz m2 no baseina platības un uz vienu viesnakti; ii) hlora patēriņa samazināšanu līdz minimumam, optimizējot dozēšanu un izmantojot papildu dezinfekcijas metodes, piemēram, ozonēšanu un apstrādi ar ultravioletajiem stariem.

3.4.7. *Lietusūdens un sadzīves notekūdeņu reciklēšana*

VVPP paredz, ka jāierīko sadzīves notekūdeņu reģenerācijas sistēma, kas dod iespēju sadzīves notekūdeņus pēc apstrādes atkal izmantot iekštelpās (piem., tualetes podu skalošanā) vai ārā (piem., apūdeņošanā), vai lietusūdens savākšanas sistēma, kurā savākto lietusūdeni var izmantot iekštelpās.

Piemērojamība

Šī VVPP ir piemērojama visām mītnēm. Ūdens reciklēšanas sistēmas var ierīkot ēku celtniecības vai lielu remontu laikā. Šī VVPP nav īpaši piemērota maziem uzņēmumiem, jo, lai to varētu īstenot, jāveic lieli finansiāli ieguldījumi.

Attiecīgais vidiskā veikuma rādītājs un izcilības kritērijs

Vidiskā veikuma rādītājs	Izcilības kritērijs
(i36) Sadzīves notekūdeņu vai lietusūdens reciklēšana (jā/nē)	(b44) Ir ierīkota lietusūdens reciklēšanas sistēma, kas nodrošina ūdeni vajadzībām iekštelpās, un/vai sadzīves notekūdeņu reciklēšanas sistēma, kas nodrošina ūdeni vajadzībām iekštelpās vai ārā.

3.5. **Atkritumu un notekūdeņu apsaimniekošana mītnēs**

3.5.1. *Atkritumu rašanās novēršana*

VVPP paredz, ka ir jānovērš atkritumu rašanās, proti, jāizmanto zaļais iepirkums, ņemot vērā produktu aprites cikla ietekmi (piemēram, neiepērk vienreizlietojamas preces (pārtiku, ziepes, šampūnus), bet tīrīšanas līdzekļus iepērk kā koncentrātus un vairumā) un rūpīgi sekojot līdzi iepērkamajiem apjomiem.

Piemērojamība

Šī VVPP ir piemērojama visu veidu un lielumu mītnēm, tostarp maziem uzņēmumiem.

Attiecīgie vidiskā veikuma rādītāji un izcilības kritēriji

Vidiskā veikuma rādītāji	Izcilības kritēriji
(i37) Radušies atkritumi uz vienu viesnakti (kg/viesnakts)	(b45) Radušos atkritumu (šķiroto un nešķiroto) kopējais apjoms ir ≤ 0,6 kg uz vienu viesnakti.

3.5.2. *Atkritumu šķirošana un nogādāšana pārstrādei*

VVPP paredz, ka visā iestādē ir jānodrošina dalītas atkritumu savākšanas iespējas, jānodrošina, ka pastāv skaidra atkritumu šķirošanas procedūra, un jānoslēdz līgums par attiecīgiem pārstrādes pakalpojumiem vismaz attiecībā uz stiklu, papīru un kartonu, plastmasu, metāliem un organiskajiem atkritumiem.

Piemērojamība

Šī VVPP ir piemērojama visu veidu un lielumu mītnēm, tostarp maziem uzņēmumiem.

Attiecīgie vidiskā veikuma rādītāji un izcilības kritēriji

Vidiskā veikuma rādītāji	Izcilības kritēriji
(i38) Atkārtotai izmantošanai vai pārstrādei nogādāto atkritumu procentuālā daļa (%) (i39) Radušies nešķirotie atkritumi uz vienu viesnakti (kg/viesnakts)	(b46) Vismaz 84 % atkritumu (pēc masas) tiek nogādāti pārstrādei. (b47) Likvidēšanai nogādāto nešķiroto atkritumu apjoms ir ≤ 0,16 kg uz viesnakti.

3.5.3. *Notekūdeņu attīrīšana*

VVPP paredz, ka uzņēmumā uz vietas ir jāierīko notekūdeņu attīrīšanas sistēma, kas attīra notekūdeņus vismaz otrējā un, vēlams, trešējā līmenī un kas ietver vismaz priekšapstrādi, kuras laikā tiek atsijāti cietie atkritumi un nostādinātas daļiņas, kam seko efektīva bioloģiskā attīrīšana (piem., secīgas darbības reaktorā (SBR)), lai galīgajā efluentā likvidētu lielu daļu ķīmiskā skābekļa patēriņa (ĶSP), bioķīmiskā skābekļa patēriņa (BSP), slāpekļa un fosfora. Dūņas tiek attīrītas un likvidētas videi mazkaitīgā veidā.

Piemērojamība

Šī VVPP ir piemērojama visu veidu un lielumu mītnēm, kas nav pievienotas kanalizācijas tīklam, tostarp maziem uzņēmumiem.

Attiecīgais vidiskā veikuma rādītājs un izcilības kritērijs

Vidiskā veikuma rādītājs	Izcilības kritērijs
(i40) Likvidēšanas efektivitāte notekūdeņu attīrīšanā uz vietas (piem., % BSP, ĶSP) (i41) Koncentrācija galīgajā efluentā (mg/l) (piem., BSP, ĶSP, kopējais slāpeklis, fosfors)	(b48) Ja notekūdeņus nav iespējams nogādāt centralizētai attīrīšanai, uz vietas veiktā notekūdeņu attīrīšana ietver priekšapstrādi (sietu/restes, izlīdzināšanu un nostādināšanu), kam seko bioloģiska attīrīšana, kuras laikā tiek likvidēts > 95 % BSP_5 un noris > 90 % nitrifikācijas, un pārpalikušo dūņu anaeroba noārdīšana (ārpus uzņēmuma).

3.6. **Enerģijas patēriņa samazināšana mītnēs līdz minimumam**

3.6.1. *Enerģijas monitoringa un vadības sistēmas*

VVPP paredz, ka jāveic energoaudits un energopatēriņa monitorings visos nozīmīgākajos procesos un zonās, kur tiek patērēta enerģija (t. i., jāveic dalītā enerģijas uzskaite), lai apzinātu efektivitātes uzlabošanas iespējas, un ka jānodrošina visa aprīkojuma uzturēšana, veicot atbilstošas periodiskas apskates ([1]).

Piemērojamība

Šī VVPP ir piemērojama visu veidu un lielumu mītnēm, tostarp maziem uzņēmumiem. Plaša dalītā uzskaite un plašas ēku apsaimniekošanas sistēmas nav piemērojamas mazām telpām.

Attiecīgie vidiskā veikuma rādītāji un izcilības kritēriji

Vidiskā veikuma rādītāji	Izcilības kritēriji
(i42) Konkrētajai vietai paredzēta energovadības plāna īstenošana (jā/nē) (i43) Īpatnējais enerģijas patēriņš (kWh/m^2 gadā)	(b49) Tāda konkrētajai vietai paredzēta energovadības plāna īstenošana, kas ietver i) dalīto uzskaiti un salīdzinošo vērtēšanu visos procesos, kuros tiek patērēts visvairāk enerģijas; ii) primārās enerģijas patēriņa un ar enerģiju saistīto CO_2 emisiju aprēķināšanu un ziņošanu par tiem. (b50) Enerģijas galapatēriņš esošās ēkās: apkurei, ventilācijai un gaisa kondicionēšanai (*HVAC*) un ūdens uzsildīšanai ≤ 75 kWh; kopējais enerģijas galapatēriņš ≤ 180 kWh uz apsildītās un dzesētās platības m^2 gadā.

3.6.2. *Uzlabotas ēku ārējās norobežojošās konstrukcijas*

Attiecībā uz jaunām ēkām VVPP paredz, ka jānodrošina to atbilstība augstākajai sasniedzamajai energoklasei, piemēram, standartiem *PassiveHouse* un *Minergie P* ([2]). Attiecībā uz jau pastāvošām ēkām VVPP paredz, ka tās jāmodernizē, lai līdz minimumam samazinātu apkurei un dzesēšanai nepieciešamo enerģijas daudzumu ([3]).

Piemērojamība

Šī VVPP ir piemērojama visu veidu mītnēm to būvniecības vai lielu remontu laikā, kā arī – organizācijām, kas nomā telpas, – ēku atlases laikā. Maziem uzņēmumiem šī VVPP attiecībā uz jau pastāvošu ēku modernizēšanu nav īpaši piemērota, jo, lai to īstenotu, jāveic lieli finansiāli ieguldījumi.

([1]) To var paveikt, ieviešot ISO 50001 atbilstošu energovadības sistēmu.
([2]) *PassiveHouse* un *Minergie P* ir divi ļoti vērienīgu ēku energoefektivitātes standartu piemēri. To prasības ir aprakstītas attiecīgi http://www.passiv.de/en/02_informations/02_passive-house-requirements/02_passive-house-requirements.htm un http://www.minergie.ch/minergie_fr.html.
([3]) Specifiskāki VVPP veidi, kas attiecas uz ēku ārējo norobežojošo konstrukciju uzlabošanu un, plašāk, ēku ilgtspējas uzlabošanu vides aspektā, ir aprakstīti nākamajā *EMAS* nozares atsauces dokumentā būvniecības nozarei.

Attiecīgie vidiskā veikuma rādītāji un izcilības kritēriji

Vidiskā veikuma rādītāji	Izcilības kritēriji
(i43) Īpatnējais enerģijas patēriņš (kWh/m² gadā)	(b50) Enerģijas galapatēriņš esošās ēkās: apkurei, ventilācijai un gaisa kondicionēšanai (*HVAC*) un ūdens uzsildīšanai ≤ 75 kWh; kopējais enerģijas galapatēriņš ≤ 180 kWh uz apsildītās un dzesētās platības m² gadā. (b51) Jaunu ēku energoefektivitātes novērtējums atbilst standartiem *Minergie P* vai *PassiveHouse* vai līdzvērtīgiem standartiem.

3.6.3. *Optimizētas HVAC sistēmas*

VVPP paredz, ka līdz minimumam jāsamazina apkures, ventilācijas un gaisa kondicionēšanas (*HVAC*) sistēmu enerģijas patēriņš, uzstādot augstākās energomarķējuma klases ražojumus (attiecīgā gadījumā), regulējot temperatūru pa zonām un ieviešot kontrolētas ventilācijas sistēmu ar siltuma rekuperēšanas iespēju (vislabākajā gadījumā tādu sistēmu, ko kontrolē CO_2 sensori) un energoefektīviem komponentiem (piem., ventilatoriem ar variējamu ātrumu), un ka jāoptimizē *HVAC*, ņemot vērā ēkas ārējo norobežojošo konstrukciju un energoavota īpašības.

Piemērojamība

Šī VVPP ir piemērojama visu veidu un lielumu mītnēm, tostarp maziem uzņēmumiem. Pilnīgu optimizāciju var veikt tikai būvniecības vai lielu remontdarbu laikā, bet atsevišķus pasākumus var īstenot jebkurā laikā.

Attiecīgie vidiskā veikuma rādītāji un izcilības kritēriji

Vidiskā veikuma rādītāji	Izcilības kritēriji
(i43) Īpatnējais enerģijas patēriņš (kWh/m² gadā)	(b50) Enerģijas galapatēriņš esošās ēkās: apkurei, ventilācijai un gaisa kondicionēšanai (*HVAC*) un ūdens uzsildīšanai ≤ 75 kWh; kopējais enerģijas galapatēriņš ≤ 180 kWh uz apsildītās un dzesētās platības m² gadā. (b51) Jaunu ēku energoefektivitātes novērtējums atbilst standartiem *Minergie P* vai *PassiveHouse* vai līdzvērtīgiem standartiem.

3.6.4. *Efektīvs siltumsūkņu un ģeotermālās apkures/dzesēšanas izmantojums*

VVPP paredz, ka jāierīko efektīvi siltumsūkņi (piem., tādi, kam piešķirts ekomarķējums vai visaugstākā energomarķējuma klase) apkurei un dzesēšanai vai, ja iespējams, ģeotermālā (pazemes ūdeņu) dzesēšanas sistēma.

Piemērojamība

Šī VVPP ir piemērojama visu veidu mītnēm. Pilsētu teritorijās pazemes ūdeņu sistēmas var būt iespējams ierīkot tikai būves celtniecības vai lielu remontdarbu laikā. Gaisa siltumsūkņus var viegli ierīkot jau esošās ēkās, tomēr tie var būt nepiemēroti ļoti aukstam klimatam. Maziem uzņēmumiem šī VVPP var nebūt īpaši piemērota ieguldījumu izmaksu dēļ.

Attiecīgie vidiskā veikuma rādītāji un izcilības kritērijs

Vidiskā veikuma rādītāji	Izcilības kritērijs
(i43) Īpatnējais enerģijas patēriņš (kWh/m² gadā)	(b52) Kad vien iespējams, priekšroka dodama ūdens siltumsūkņiem un/vai ģeotermālajai apkurei/dzesēšanai, nevis tradicionālajām apkures un dzesēšanas sistēmām, un siltumsūkņi atbilst ES ekomarķējuma kritērijiem un visaugstākajām energomarķējuma klasēm.

3.6.5. *Efektīva apgaisme un elektroierīces*

VVPP paredz, ka ir jāierīko zonēts atbilstoša izmēra kompakts luminiscences un LED apgaismojums ar viedās kontroles funkciju, kas reaģē uz kustību, dabisko gaismu un laiku. VVPP arī paredz, ka jāoptimizē ēku projekti un iekštelpu izkārtojums, ņemot vērā dabiskās gaismas izmantojumu un lielu stiklotu virsmu ietekmi uz enerģijas patēriņu apkurē un dzesēšanā. Attiecībā uz elektroierīcēm (mājturības elektroierīcēm un sadzīves elektroniskajām ierīcēm) – kad vien iespējams, būtu jāizvēlas ražojumi ar ES ekomarķējumu vai visaugstāko energomarķējuma klasi.

Piemērojamība

Šī VVPP ir piemērojama visu veidu un lielumu mītnēm, tostarp maziem uzņēmumiem. Kompaktās luminiscences un LED spuldzes bieži vien var tieši aizstāt kvēlspuldzes un halogēnspuldzes. Ēku pārveidi, kuras rezultātā tiktu optimizēts dabīgās gaismas izmantojums, var veikt tikai sākotnējās būvniecības un pārbūves laikā.

Attiecīgie vidiskā veikuma rādītāji un izcilības kritēriji

Vidiskā veikuma rādītāji	Izcilības kritēriji
(i44) Uzstādītā apgaismes jauda (W/m^2)	(b53) Uzstādītā apgaismes jauda ir ≤ 10 W uz m^2.
(i45) Apgaismei patērētā enerģija (kWh/m^2 gadā)	(b54) Elektroenerģijas patēriņš apgaismei ir ≤ 25 kWh uz m^2 apsildītās un dzesētās kopējās ēkas platības gadā.
(i46) Kopējais elektroenerģijas patēriņš (kWh/m^2 gadā)	(b55) Kopējais elektroenerģijas patēriņš ir ≤ 80 kWh uz m^2 apsildītās un dzesētās kopējās ēkas platības gadā.

3.6.6. *Atjaunojamā enerģija*

VVPP paredz, ka attiecīgā gadījumā uzņēmumā uz vietas jāuzstāda ģeotermālās, saules vai vēja enerģijas ražošanas iekārtas un ka elektroenerģija jāiepērk no patiesi atjaunojamās elektroenerģijas piegādātāja (t. i., to var verificēt kā "papildu" atjaunojamo enerģiju, kas citur nav ieskaitīta).

Piemērojamība

Iespējas izmantot konkrētas atjaunojamās enerģijas tehnoloģijas uz vietas ir atkarīgas no ģeogrāfiskā novietojuma un vietas īpatnībām, piemēram, klimata, ēnojuma, pieejamās telpas utt. Ieguldījumus atjaunojamās enerģijas shēmās ārpus uzņēmuma var veikt jebkura organizācija. Maziem uzņēmumiem šī VVPP var nebūt īpaši piemērota gadījumos, kad vajadzīgs ilgs laiks, lai tās īstenošana atmaksātos.

Attiecīgie vidiskā veikuma rādītāji un izcilības kritēriji

Vidiskā veikuma rādītāji	Izcilības kritēriji
(i11) Uz vietas saražotās atjaunojamās enerģijas procentuālā daļa no enerģijas galapatēriņa (%)	(b56) 50 % no mītnes energopatēriņa gadā apmierina ar uzņēmuma vietējo atjaunojamo enerģiju vai ar ārējo atjaunojamo enerģiju, kuras papilddevums ir verificējams.
(i47) Sertificētu atjaunojamās enerģijas kredītu izmantošana (jā/nē)	(57b) 100 % elektroenerģijas tiek iegūta no izsekojamiem atjaunojamās elektroenerģijas avotiem, kurus jau nav norādījusi cita organizācija vai kuri jau nav iekļauti valsts elektroenerģijas avotu struktūrā, vai kuri ir jaunāki par diviem gadiem.

3.7. **Restorāni un viesnīcu virtuves**

3.7.1. *Pārtikas produktu un dzērienu "zaļā" apgāde*

VVPP paredz, ka ir jāizvērtē pārtikas produktu un dzērienu piegādes ķēdes, lai noteiktu problemātiskākos punktus vides ietekmējuma ziņā un galvenos kontroles punktus, tostarp jāizvēlas produkti, kam piešķirts vides sertifikāts, jārevidē ēdienkartes, no tām izslēdzot sastāvdaļas, kas rada īpaši lielu kaitējumu (piem., apdraudēto sugu zivis un dažus ārpussezonas augļus), jānodrošina samērīgas gaļas un piena produktu porcijas un jāiekļauj piedāvājumā veģetāri ēdieni.

Piemērojamība

Šī VVPP ir piemērojama visām virtuvēm. Virtuves, kas atrodas laukos, var iegūt pārtikas produktus uz vietas. Lielākas virtuves var vairāk ietekmēt piegādātājus. Arī mazie uzņēmumi var pilnīgi īstenot šo VVPP.

Attiecīgais vidiskā veikuma rādītājs un izcilības kritēriji

Vidiskā veikuma rādītājs	Izcilības kritēriji
(i48) To sastāvdaļu procentuālā daļa (pēc vērtības), kurām piešķirts vides sertifikāts (%)	(b58) Organizācija par visām galvenajām sastāvdaļām spēj sniegt dokumentētu informāciju, kurā norādīta vismaz izcelsmes valsts. (b59) Vismaz 60 % pārtikas produktu un dzērienu (pēc iepirkšanas vērtības) ir piešķirts vides sertifikāts (piem., tie ir iegūti bioloģiskā lauksaimniecībā).

3.7.2. *Organisko atkritumu apsaimniekošana*

VVPP paredz, ka, rūpīgi izstrādājot ēdienkarti un nosakot porciju lielumu, līdz minimumam jāsamazina aiztaupāmu pārtikas atkritumu rašanās, un ka jānodrošina visu organisko atkritumu nodalīšana no citiem atkritumiem un to nogādāšana anaerobai noārdīšanai, ja iespējams, vai sadedzināšanai, kuras laikā tiek rekuperēta enerģija, vai vietējai kompostēšanai / kompostēšanai uz vietas.

Piemērojamība

Šī VVPP ir piemērojama visām virtuvēm. Dažās vietās var nebūt pieejams vēlamais atkritumu pārstrādes variants – anaerobā noārdīšana; tādos gadījumos atkritumus var nogādāt sadedzināšanai, kuras laikā tiek rekuperēta enerģija, vai kompostēšanai. Arī mazie uzņēmumi var pilnīgi īstenot šo VVPP.

Attiecīgie vidiskā veikuma rādītāji un izcilības kritēriji

Vidiskā veikuma rādītāji	Izcilības kritēriji
(i49) Organiskie atkritumi (kg uz pusdienu apmeklētāju) (i50) To organisko atkritumu procentuālā daļa, kas nogādāti anaerobai noārdīšanai, alternatīvai enerģijas rekuperēšanai, kompostēti uz vietas vai nogādāti kompostēšanai citur (%)	(b60) ≥ 95 % organisko atkritumu ir nodalīti no citiem atkritumiem un novirzīti no atkritumu poligoniem, un, ja iespējams, nogādāti anaerobai noārdīšanai. (b61) Uz vienu pusdienu apmeklētāju tiek radīts ≤ 0,25 kg organisko atkritumu kopā un ≤ 0,18 kg aiztaupāmo atkritumu.

3.7.3. *Optimizēta trauku mazgāšana, tīrīšana un ēdiena gatavošana*

VVPP paredz, ka jāizvēlas efektīvs trauku mazgāšanas aprīkojums, tostarp ar slēdzi darbināmi mazūdens ventiļi ar aeratoru priekšmazgāšanai, efektīvas trauku mazgājamās mašīnas un bezsavienojuma tvaicētāji, un ka jāuzrauga un salīdzinoši jānovērtē ūdens patēriņš virtuves/restorāna zonās.

Piemērojamība

Šī VVPP ir piemērojama visām virtuvēm. Efektīvāku trauku mazgājamo mašīnu ierīkošana var ekonomiski attaisnoties tikai tad, ja esošo trauku mazgājamo mašīnu kalpošanas laiks tuvojas beigām vai tām nepieciešams remonts. Arī mazie uzņēmumi var pilnīgi īstenot šo VVPP.

Attiecīgie vidiskā veikuma rādītāji un izcilības kritēriji

Vidiskā veikuma rādītāji	Izcilības kritēriji
(i51) Ūdens patēriņš virtuvē uz vienu pusdienu apmeklētāju (l/pusdienu apmeklētājs) (i52) Trauku mazgāšanas līdzekļu un virtuves tīrīšanas ķimikāliju procentuālā daļa, kuriem piešķirts ekomarķējums (%) (i53) Efektīva virtuves aprīkojuma zaļais iepirkums (jā/nē)	(b62) Tiek īstenots virtuves ūdens apsaimniekošanas plāns, kurā paredzēts, ka jāuzrauga un jāziņo par virtuves kopējo ūdens patēriņu, ko izsaka kā patēriņu uz vienu pusdienu apmeklētāju; un tiek apzināti ūdens patēriņa samazināšanas prioritārie pasākumi. (b63) Vismaz 70 % (pēc iepirktā apjoma) trauku mazgāšanai un tīrīšanai paredzēto ķimikāliju (izņemot cepeškrāšņu tīrīšanas līdzekļus) ir piešķirts ekomarķējums (piem., ES ekomarķējums).

3.7.4. *Optimizēta ēdiena gatavošana, ventilācija un aukstumiekārtas*

VVPP paredz, ka jāizvēlas efektīvs ēdiena gatavošanas aprīkojums, tostarp indukcijas plītis vai gāzes plītis ar trauku sensoru, efektīvas aukstumiekārtas, kurās izmanto dabīgus aukstumnesējus, piemēram, amonjaku vai oglekļa dioksīdu, un ka ventilācija jānoregulē atbilstoši vajadzībām.

Piemērojamība

Šī VVPP ir piemērojama visām virtuvēm. Efektīvāka ēdiena gatavošanas aprīkojuma un aukstumiekārtu uzstādīšana, iespējams, var ekonomiski attaisnoties tikai tad, ja esošā aprīkojuma kalpošanas laiks tuvojas beigām. Arī mazie uzņēmumi var pilnīgi īstenot šo VVPP.

Attiecīgais vidiskā veikuma rādītājs un izcilības kritērijs

Vidiskā veikuma rādītājs	Izcilības kritērijs
(i54) Īpatnējais enerģijas patēriņš uz vienu pusdienu apmeklētāju (kWh/pusdienu apmeklētājs)	(b64) Tiek īstenots virtuves energovadības plāns, kurā paredzēts, ka jāuzrauga un jāziņo par virtuves kopējo energopatēriņu, ko izsaka kā patēriņu uz vienu pusdienu apmeklētāju, un tiek apzināti energopatēriņa samazināšanas prioritārie pasākumi.

3.8. **Kempingi**

3.8.1. *Viesu izglītošana vides jautājumos*

VVPP paredz viesu interaktīvu izglītošanu par vides jautājumiem uz vietas, tostarp jārīko kursi, pastaigas pa dabas takām vai tāds aprīkojums kā mazoglekļa transportlīdzekļi (divriteņi, elektriskie divriteņi).

Piemērojamība

Šī VVPP ir piemērojama visiem kempingiem un citu veidu mītnēm (īpaši laukos). Maziem uzņēmumiem ar maziem resursiem šī VVPP var nebūt īpaši piemērota.

Attiecīgais vidiskā veikuma rādītājs un izcilības kritērijs

Vidiskā veikuma rādītājs	Izcilības kritērijs
(i55) Viesiem ir pieejama informācija/izglītošana par vides jautājumiem (jā/nē) (i56) Viesiem ir pieejami mazoglekļa transportlīdzekļi (piem., divriteņi) (jā/nē)	(b65) Mītne rosina un sekmē videi labvēlīgu uzvedību un nodarbes, kā arī izglīto viesus par vides jautājumiem uz vietas rīkotās nodarbēs un kursos.

3.8.2. *Videi labvēlīga āra teritoriju apsaimniekošana*

VVPP paredz, ka līdz maksimumam jāpalielina teritorijas bioloģiskā daudzveidība, stādot vietēju sugu augus un ierīkojot "zaļos" vai "brūnos" jumtus un sienas. VVPP paredz, ka līdz minimumam jāsamazina apūdeņošanā izmantotā ūdens patēriņš un ka jāizmanto sadzīves notekūdeņi vai lietusūdens. VVPP paredz, ka līdz minimumam jāsamazina āra apgaismojuma radītais gaismas piesārņojums (piem., izmantojot pareizā leņķī novietotas zemspiediena nātrija spuldzes) un ka jāsamazina brīvdabas pasākumu radītais trokšņa piesārņojums, uzstādot skaņas barjeras un nosakot šādiem pasākumiem stingrus laika ierobežojumus.

Piemērojamība

Šī VVPP ir piemērojama visiem kempingiem un citu veidu mītnēm (īpaši laukos), tostarp maziem uzņēmumiem.

Attiecīgais vidiskā veikuma rādītājs un izcilības kritēriji

Vidiskā veikuma rādītājs	Izcilības kritēriji
(i4) Bioloģiskās daudzveidības pārvaldības plāna īstenošana (jā/nē)	(b66) Uzņēmuma teritorijas bioloģiskās daudzveidības saglabāšana vai palielināšana, ko panāk, stādot vietējo sugu augus, veidojot patvērumus vietējo sugu dzīvniekiem un, kur tas iespējams, ierīkojot "zaļos" vai "brūnos" jumtus, kā arī līdz minimumam samazinot ķīmisko vielu lietojumu, gaismas un trokšņa piesārņojumu. (b67) Gaismas piesārņojuma un savvaļas dzīvniekiem radīto traucējumu samazināšana līdz minimumam, ko panāk, ierīkojot un atbilstošā leņķī noregulējot tādus efektīvus ar taimeri vai sensoru kontrolētus gaismekļus āra apgaismošanai, kuri nerada nekādu augšupvērstu gaismu. (b68) Ūdens patēriņa samazināšana līdz minimumam, ko panāk, stādot vietējo sugu augus un tos mulčējot, kā arī ierīkojot kontrolētas apūdeņošanas sistēmas, kurās, ja iespējams, izmanto sadzīves notekūdeņus.

3.8.3. *Kempingu energoefektivitāte un atjaunojamās enerģijas ražošanas iekārtas*

VVPP paredz, ka līdz minimumam jāsamazina ūdens uzsildīšanā, *HVAC* un apgaismošanā izmantotās enerģijas patēriņš, uzstādot mazūdens armatūru, nodrošinot labu ēku izolāciju un ierīkojot luminiscences vai LED apgaismojumu, un ka uzņēmumā uz vietas arī jāierīko atjaunojamās enerģijas ražošanas sistēma (piem., saules kolektoru ūdens sildītāji). Papildus var ar siltumsūkni atgūt siltumu no tualetes telpas sadzīves notekūdeņiem.

Piemērojamība

Šī VVPP ir piemērojama visiem kempingiem. Iespējas ierīkot konkrētas atjaunojamās enerģijas ražošanas tehnoloģijas ir atkarīgas no vietas īpatnībām. Mazie uzņēmumi var pilnīgi īstenot šo VVPP.

Attiecīgie vidiskā veikuma rādītāji un izcilības kritēriji

Vidiskā veikuma rādītāji	Izcilības kritēriji
(i57) Īpatnējais enerģijas patēriņš uz viesnakti (kWh/viesnakts) (i11) Uz vietas saražotās atjaunojamās enerģijas procentuālā daļa no enerģijas galapatēriņa (%) (i47) Sertificētu atjaunojamās enerģijas kredītu izmantošana (jā/nē)	b69) Īpatnējais enerģijas galapatēriņš (neskaitot uz vietas saražoto atjaunojamo enerģiju) ir ≤ 2,0 kWh uz viesnakti. (b70) 100 % elektroenerģijas tiek iegūta no izsekojamiem atjaunojamās elektroenerģijas avotiem, kurus jau nav norādījusi cita organizācija vai kuri jau nav iekļauti valsts elektroenerģijas avotu struktūrā, vai kuri ir jaunāki par diviem gadiem..

3.8.4. *Ūdenssaimniecības efektivitāte kempingā*

VVPP paredz, ka līdz minimumam jāsamazina ūdens patēriņš, ierīkojot mazūdens krānus un dušas, dušas izmantošanas laika kontroles ierīces, kā arī mazūdens tualetes podus, tualetes podus ar divu veidu ūdens nolaišanas režīmiem un bezūdens pisuārus.

Piemērojamība

Šī VVPP ir piemērojama visiem kempingiem. Mazie uzņēmumi var pilnīgi īstenot šo VVPP.

Attiecīgie vidiskā veikuma rādītāji un izcilības kritērijs

Vidiskā veikuma rādītāji	Izcilības kritērijs
(i23) Ūdens patēriņš uz vienu viesnakti (l/viesnakts) (i25) Dušu, vannas istabu krānu, pisuāru un tualetes podu skalojamo kastu caurplūdums (l/min vai l/skalošanas reize)	(b71) Kopējais ūdens patēriņš ir ≤ 94 litri uz viesnakti pilnpakalpojumu četrzvaigžņu un pieczvaigžņu kempingos un ≤ 58 litri uz viesnakti visos pārējos kempingos.

3.8.5. *Kempingu atkritumu samazināšana līdz minimumam*

VVPP paredz, ka atkritumi jāsamazina līdz minimumam, novēršot atkritumu rašanos, nodrošinot ērtas atkritumu šķirošanas iespējas uz vietas un noslēdzot līgumus par atkritumu pārstrādes pakalpojumiem.

Piemērojamība

Šī VVPP ir piemērojama visiem kempingiem. Šajās mītnēs ir mazāk iespēju novērst atkritumu rašanos nekā citu veidu mītnēs, jo vairums atkritumu rada viesu pirkumi. Mazie uzņēmumi var pilnīgi īstenot šo VVPP.

Attiecīgais vidiskā veikuma rādītājs un izcilības kritērijs

Vidiskā veikuma rādītājs	Izcilības kritērijs
(i39) Radītie nešķirotie atkritumi uz vienu viesnakti (kg/viesnakts)	(b72) Likvidēšanai nogādāto atkritumu kopējais apjoms ir ≤ 0,2 kg uz viesnakti.

3.8.6. *Dabīgie baseini*

VVPP paredz, ka jāierīko dabīgs baseins vai jāpārveido jau ierīkots baseins par dabīgu baseinu.

Piemērojamība

Šo VVPP var īstenot visos kempingos un citu veidu mītnēs (jo īpaši laukos). Mazie uzņēmumi var pilnīgi īstenot šo VVPP.

Attiecīgais vidiskā veikuma rādītājs un izcilības kritērijs

Vidiskā veikuma rādītājs	Izcilības kritērijs
(i58) Dabīga baseina ierīkošana (jā/nē)	(b73) Uz vietas esošajā(-os) baseinā(-os) ir dabīgas filtrācijas sistēmas, kuru pamatā ir augi un kuras nodrošina ūdens attīrīšanu atbilstoši vajadzīgajam higiēnas standartam.

4. GALVENIE VIDISKĀ VEIKUMA RĀDĪTĀJI, KO IETEICAMS IZMANTOT ŠAJĀ NOZARĒ

Tabulā turpmāk tekstā ir uzskaitīta tūrisma nozares organizācijām piemērojamo galveno vidiskā veikuma rādītāju izlase. Šis ir visu 3. nodaļā minēto rādītāju apakškopums. Tabula ir sadalīta sešās daļās; pirmajā ir uzskaitīti rādītāji, kas piemērojami visiem nozares dalībniekiem (transversāli rādītāji), bet katra nākamā daļa attiecas uz kādu no galvenajiem šajā NAD minētajiem dalībniekiem (galamērķa pārvaldītājiem, tūrisma operatoriem un ceļojumu aģentūrām, mītnēm, restorānu un viesnīcu virtuvēm un kempingiem).

Rādītājs	Vispārpieņemtā mērvienība	Īss apraksts	Ieteicamais minimālais uzraudzības līmenis	Saistītais pamatrādītājs saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 1221/2009 IV pielikumu (C sadaļas 2. punkts)	Izcilības kritērijs un saistītā vides vadības paraugprakse
TRANSVERSĀLIE					
1. Vides vadības sistēmas īstenošana	(jā/nē)	Rādītājs norāda, vai organizācija īsteno vides vadības sistēmu. Šo rādītāju var izmantot visi tūrisma nozares dalībnieki (t. i., galamērķa pārvaldītāji, tūrisma operatori, izmitinātāji, ēdināšanas pakalpojumu sniedzēji, pārvadājumu operatori un nodarbju organizatori).	Struktūrvienība (var paplašināt līdz organizācijas līmenim)	Visi	Tiek izmantoti piemēroti rādītāji, ar kuriem tiek pastāvīgi uzraudzīti visi būtiskie vidiskā veikuma aspekti, tostarp grūtāk mērāmi un netieši aspekti, piemēram, ietekme uz bioloģisko daudzveidību. (VVPP 3.1.1.) Visiem darbiniekiem ir sniegta informācija par vidiskajiem mērķiem un apmācība par attiecīgām vides vadības darbībām. (VVPP 3.1.1.) Attiecīgā gadījumā tiek īstenota vides vadības paraugprakse. (VVPP 3.1.1.)
2. To produktu un pakalpojumu procentuālā daļa, kas atbilst konkrētiem vides kritērijiem	%	Rādītāju izmanto, lai novērtētu piegādes ķēdi, ņemot vērā to, cik lielā mērā ir izvēlēti produkti/pakalpojumi, kas atbilst konkrētiem vidiskiem kritērijiem un kam piešķirti konkrēti vides sertifikāti (piem., ES ekomarķējums).	Struktūrvienība (var paplašināt līdz organizācijas līmenim)	Visi	Organizācija īsteno aprites cikla pieeju, lai noteiktu, kādas iespējas ir panākt uzlabojumus visu galveno piegādes ķēžu problemātiskākajos punktos vides ietekmējuma ziņā. (VVPP 3.1.2.) ≥ 97 % ķīmisko vielu (mērot pēc aktīvās sastāvdaļas masas vai iepirktā apjoma), ko izmanto mītņu un restorānu telpās, ir sertificētas ar *ISO* I tipa ekomarķējumu (vai var pierādīt, ka no visām pieejamām ķīmiskajām vielām ir izraudzītas videi visnekaitīgākās). (VVPP 3.1.2.) ≥ 97 % visas koksnes, papīra un kartona, ko iepērk mītnes un restorāni, ir pārstrādāti vai saņēmuši vides sertifikātu (ekomarķējumu, *FSC* sertifikātu, *PEFC* sertifikātu). (VVPP 3.1.2.)

Rādītājs	Vispārpieņemtā mērvienība	Īss apraksts	Ieteicamais minimālais uzraudzības līmenis	Saistītais pamatrādītājs saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 1221/2009 IV pielikumu (C sadaļas 2. punkts)	Izcilības kritērijs un saistītā vides vadības paraugprakse
GALAMĒRĶA PĀRVALDĪTĀJI					
1. Ilgtspējīga galamērķa plāna īstenošana	(jā/nē)	Rādītājs norāda, vai galamērķa pārvaldītājs īsteno ilgtspējīgu galamērķa plānu, kas risina galamērķa galvenās vidiskās problēmas, aptver visu galamērķa teritoriju un koordinē visus iesaistītos dalībniekus.	Galamērķis	Visi	Tāda galamērķa plāna īstenošana, kas i) aptver visu galamērķa teritoriju; ii) ietver visu attiecīgo valdības un privātā sektora dalībnieku koordināciju; iii) risina galvenās vides problēmas galamērķī. (VVPP 3.2.1.)
2. Bioloģiskās daudzveidības pārvaldības plāna īstenošana	(jā/nē)	Rādītājs attiecas uz bioloģiskās daudzveidības pārvaldības plāna īstenošanu galamērķī.	Galamērķis	Bioloģiskā daudzveidība	Tūrisma attīstības radītā bioloģiskās daudzveidības sarukuma samazināšana līdz minimumam un kompensēšana ar mērķi galamērķa bioloģisko daudzveidību teritorijās ar augstu dabas vērtību saglabāt vai palielināt, bet degradētās teritorijās –palielināt. (VVPP 3.2.2.)
3. Ikdienas ūdens patēriņš uz vienu viesi	l/viesdiena	Vidējais ūdens daudzums, ko izmanto katrs viesis galamērķī.	Galamērķis	Ūdens	Tūristu vidējais ūdens patēriņš ir ≤ 200 l uz vienu viesdienu. (VVPP 3.2.3.)
4. Notekūdeņu procentuālā daļa, kuri nogādāti otrējai vai trešējai attīrīšanai	%	To galamērķī radušos notekūdeņu procentuālā daļa, kuri nonāk otrējā vai trešējā attīrīšanā tūrisma sezonas visaktīvākajā periodā.	Galamērķis	Ūdens	Pakalpojumi, tostarp sabiedriskais transports, ūdensapgāde, notekūdeņu attīrīšana un atkritumu pārstrāde, ir plānoti tā, lai varētu apmierināt maksimālo pieprasījumu un nodrošināt tūrisma ilgtspēju galamērķī. (VVPP 3.2.3.) ≥ 95 % galamērķī radušos notekūdeņu nonāk vismaz otrējā attīrīšanā vai, ja tie tiek iepludināti jutīgos ūdeņos, trešējā attīrīšanā, tostarp tūrisma sezonas visaktīvākajā periodā. (VVPP 3.2.3.)

Rādītājs	Vispārpieņemtā mērvienība	Īss apraksts	Ieteicamais minimālais uzraudzības līmenis	Saistītais pamatrādītājs saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 1221/2009 IV pielikumu (C sadaļas 2. punkts)	Izcilības kritērijs un saistītā vides vadības paraugprakse
5. Cieto sadzīves atkritumu procentuālā daļa, kuri nogādāti pārstrādei vai anaerobajai noārdīšanai	%	To galamērķī savākto cieto sadzīves atkritumu procentuālā daļa, kuri nogādāti pārstrādei vai anaerobajai noārdīšanai.	Galamērķis	Atkritumi	≥ 95 % cieto sadzīves atkritumu tiek novirzīti no atkritumu poligoniem un nogādāti pārstrādei vai anaerobajai noārdīšanai. (VVPP 3.2.3.)
6. Ceļojumu skaits, ko tūristi galamērķī veikuši ar sabiedrisko transportu, kājām un divriteni	%	Ceļojumu skaits, ko tūristi galamērķī veikuši ar sabiedrisko transportu, kājām un divriteni.	Galamērķis	Emisijas	Pakalpojumi, tostarp sabiedriskais transports, ūdensapgāde, notekūdeņu attīrīšana un atkritumu pārstrāde, ir plānoti tā, lai varētu apmierināt maksimālo pieprasījumu un nodrošināt tūrisma ilgtspēju galamērķī. (VVPP 3.2.3.) Tūristi galamērķa pilsētās ≥ 80 % ceļojumu veic ar sabiedrisko transportu, kājām un divriteni. (VVPP 3.2.3.)
7. Uz vietas saražotās atjaunojamās enerģijas procentuālā daļa no enerģijas galapatēriņa	%	Uz vietas galamērķī saražotās atjaunojamās enerģijas attiecība pret kopējo enerģijas (gala enerģijas) pieprasījumu galamērķī.	Galamērķis	Emisijas	— (VVPP 3.2.3.)
TŪRISMA OPERATORI UN CEĻOJUMU AĢENTŪRAS					
1. Īpatnējās transporta siltumnīcefekta gāzu emisijas	kg CO_2/pasažierkilometrs	Tiek uzraudzīts tūrisma operatoru kontrolē esošo lidaparātu, autobusu un vilcienu degvielas/enerģijas patēriņš un pieprasīti dati par pārvadājumu nodrošinātājiem, ar kuriem noslēgti apakšlīgumi.	Organizācijas lidaparātu/transportlīdzekļu parks	Energoefektivitāte Materiālu izmantošanas efektivitāte Emisijas	Tūrisma operatori nepiedāvā lidojumus: i) uz galamērķiem, kas atrodas tuvāk par 700 km; ii) uz galamērķiem, kas atrodas ne vairāk kā 2 000 km attālumā, ja uzturēšanās ir īsāka par 8 dienām; iii) uz galamērķiem, kas atrodas tālāk par 2 000 km, ja uzturēšanās īsāka par 14 dienām. (VVPP 3.3.1.) Tūrisma operatora lidaparātu parku vidējais īpatnējais degvielas patēriņš ir ≤ 2,7 litri uz 100 pasažierkilometriem. (VVPP 3.3.1.)

Rādītājs	Vispārpieņemtā mērvienība	Īss apraksts	Ieteicamais minimālais uzraudzības līmenis	Saistītais pamatrādītājs saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 1221/2009 IV pielikumu (C sadaļas 2. punkts)	Izcilības kritērijs un saistītā vides vadības paraugprakse
					Autobusu parka vidējais degvielas patēriņš ir ≤ 0,75 litri uz 100 pasažierkilometriem, un vismaz 90 % parka atbilst EURO V līmenim vai tiek darbināti ar alternatīvām degvielas sistēmām. (VVPP 3.3.1.)
2. Transporta siltumnīcefekta gāzu emisiju procentuālā daļa, kas kompensētas ar sertificētiem oglekļa dioksīda kredītiem	%	To CO_2 emisiju procentuālā daļa, kas kompensētas ar iegādātiem sertificētiem oglekļa dioksīda kredītiem. Aviācijas emisiju kompensēšanā būtu jāpiemēro atbilstošs radiatīvās ietekmes koeficients (RFI).	Organizācijas lidaparātu/transportlīdzekļu parks	Energoefektivitāte Materiālu izmantošanas efektivitāte Emisijas	Visu pārdoto komplekso ceļojumu ietvaros radītās transporta siltumnīcefekta gāzu emisijas tiek automātiski kompensētas, veicot tiešus ieguldījumus projektos, kuru mērķis ir novērst siltumnīcefekta gāzu rašanos, vai iegādājoties sertificētus oglekļa dioksīda kredītus. (VVPP 3.3.1.)
3. Izmitinātāju procentuālā daļa (pēc viesnaktīm vai pārdotās vērtības), kuri atbilst specifiskiem vides kritērijiem	%	Šis rādītājs attiecas uz trešo pušu sertificētiem vides standartiem (piem., ES ekomarķējumu, "Nordic Swan"), kā arī atbilstību konkrētam prasību kopumam.	Organizācija	Visi	≥ 90 % izmitinātāju (pēc pārdošanas vērtības vai nakšņošanas reižu skaita) atbilst vides prasību kopumam (kas, vēlams, atzīts ar trešās puses sertifikātu). (VVPP 3.3.2.)
4. To galamērķī sniegto pakalpojumu procentuālā daļa, kuru vidiskais veikums tiek uzlabots	%	Rādītājs attiecas uz to pakalpojumu procentuālo daļu, kuru uzlabošanu tūrisma operators ir sekmējis katrā no saviem svarīgākajiem galamērķiem.	Galamērķis un organizācija	Visi	Tūrisma operators sekmē vides uzlabošanos: i) uzlabojot piegādes ķēdes darbību; ii) ietekmējot galamērķa pārvaldību; iii) ar tiešām uzlabošanas shēmām. (VVPP 3.3.3.)
5. Ilgtspējas ziņā vislabāko (piem., ar ekomarķējumu marķēto) pārdoto ceļojumu (pēc vērtības) procentuālā daļa	%	Ilgtspējas ziņā vislabāko ceļojumu (piem., tādu, kas marķēti ar kompleksiem ceļojumiem paredzēto Austrijas ekomarķējumu) procentuālā daļa (pēc vērtības) no visiem tūrisma operatora pārdotajiem ceļojumiem.	Organizācija	Visi	Tūrisma operators reklamē ilgtspējīga tūrisma kompleksos ceļojumus populārākajos reklāmas materiālos. (VVPP 3.3.4.) Ilgtspējas ziņā vislabākie kompleksie tūrisma pakalpojumi (piem., tādi, kas marķēti ar kompleksiem ceļojumiem paredzēto Austrijas ekomarķējumu) veido ≥ 10 % no apgrozījuma. (VVPP 3.3.4.)

Rādītājs	Vispārpieņemtā mērvienība	Īss apraksts	Ieteicamais minimālais uzraudzības līmenis	Saistītais pamatrādītājs saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 1221/2009 IV pielikumu (C sadaļas 2. punkts)	Izcilības kritērijs un saistītā vides vadības paraugprakse
					Tūrisma operators izmanto iedarbīgas tirgvedības un komunikācijas metodes, lai rosinātu izvēlēties ilgtspējīgākus kompleksos tūrisma pakalpojumus. (VVPP 3.3.4.) Tūrisma operators visiem saviem klientiem sniedz skaidrojošu informāciju par konkrēto galamērķi, lai sekmētu ilgtspējīgu uzvedību galamērķī. (VVPP 3.3.4.)
6. Papīra patēriņš uz vienu klientu	g/klients	Izmantotā papīra daudzums uz vienu klientu.	Organizācija	Materiālu izmantošanas efektivitāte Atkritumi Emisijas	Drukātos biroja un reklāmas materiālus: i) kad vien iespējams, neiespiež vispār; ii) drukā uz 100 % pārstrādāta papīra vai papīra, kam piešķirts vides sertifikāts (piem., ekomarķējums, *FSC*, *PEFC* sertifikāts); iii) iespiež drukas pakalpojumu sniedzēji, kas saņēmuši vides sertifikātu (piem., *EMAS*, ISO14001). (VVPP 3.3.5.)
7. Papīram un drukai ir vides sertifikāts	(jā/nē)	Šis rādītājs rāda, vai izmantotajam papīram ir vides sertifikāts (piem., ES ekomarķējums, *FSC*) un vai iespiešanā tiek izmantoti drukas pakalpojumi, kam piešķirts vides sertifikāts.	Organizācija	Materiālu izmantošanas efektivitāte Atkritumi	Drukātos biroja un reklāmas materiālus: i) kad vien iespējams, neiespiež vispār; ii) drukā uz 100 % pārstrādāta papīra vai papīra, kam piešķirts vides sertifikāts (piem., ekomarķējums, *FSC*, *PEFC* sertifikāts); iii) iespiež drukas pakalpojumu sniedzēji, kas saņēmuši vides sertifikātu (piem., *EMAS*, ISO14001). (VVPP 3.3.5.)
8. Biroja un mazumtirdzniecības darbībā radušās īpatnējās CO_2 emisijas	kg CO_2/klients kg CO_2/m²·gadā	Šis rādītājs mēra mazumtirdzniecības un biroja darbībā radušās CO_2 daudzumu. To var izteikt kā emisijas uz klientu vai emisijas uz mazumtirdzniecības vietas un biroju platību gadā.	Organizācija	Emisijas	Tiek īstenoti energovadības un siltumnīcefekta gāzu pārvaldības plāni, un tiek sniegti ziņojumi par mazumtirdzniecības un biroja darbībās patērēto enerģiju un radītajām siltumnīcefekta gāzu emisijām, kas izteiktas uz mazumtirdzniecības un biroja telpu m² gadā un uz vienu klientu. (VVPP 3.3.5.)

Rādītājs	Vispārpieņemtā mērvienība	Īss apraksts	Ieteicamais minimālais uzraudzības līmenis	Saistītais pamatrādītājs saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 1221/2009 IV pielikumu (C sadaļas 2. punkts)	Izcilības kritērijs un saistītā vides vadības paraugprakse
9. Ikgadējais ūdens patēriņš biroju ēkās uz vienu darbinieku	l/darbinieks gadā	Šis rādītājs attiecas uz ikgadējo ūdens patēriņu biroju ēkās, kas dalīts ar minētajās ēkās strādājošo darbinieku skaitu.	Organizācija	Ūdens	Ūdens patēriņš ir ≤ 2,0 m^3 uz vienu darbinieku gadā. (VVPP 3.3.5.)
MĪTNES					
1. Ūdens patēriņš uz vienu viesnakti	l/viesnakts	Ūdens patēriņu mēra mītnes telpās gadā, normalizējot ar viesnakšu skaitu. Ūdeni, ko patērē lielos peldbaseinos vai restorānos, kuru liela daļa klientu nav mītnes iemītnieki, var neieskaitīt rādītājā, ko izmantos mītnes salīdzinošajā vērtēšanā.	Viesnīca vai līdzvērtīga vienība (var paplašināt līdz organizācijas līmenim) Dalītā ūdens uzskaite izmitināšanas zonās	Ūdens	Tāda konkrētajai vietai paredzēta ūdens apsaimniekošanas plāna īstenošana, kas ietver i) dalīto uzskaiti un salīdzinošo vērtēšanu visos procesos un zonās, kur tiek patērēts visvairāk ūdens; ii) ūdensapgādes sistēmas "sūces vietu" regulāru pārbaudi un ierīču regulāru apskati un uzturēšanu. (VVPP 3.4.1.) Kopējais ūdens patēriņš pilnpakalpojumu viesnīcās ir ≤ 140 l uz vienu viesnakti, bet mītnēs, kur vairums vannas istabu numuriem ir kopējas (piem., hosteļos), ≤ 100 l uz vienu viesnakti. (VVPP 3.4.1.)
2. Radītā mazgājamās veļas masa uz vienu viesnakti	kg mazgājamās veļas/viesnakts	Radītās mazgājamās veļas kopējā masa uz vienu viesnakti. Šo rādītāju ietekmē atkārtotas izmantošanas apjoms, tekstilpreču daudzums, izmērs un biezums.	Telpas	Ūdens Energoefektivitāte	Veļas mazgāšanas apjoms tiek samazināts, atkārtoti izmantojot vismaz 30 % dvieļu un gultasveļas. (VVPP 3.4.3.)
3. Tīrīšanā un trauku mazgāšanā patērēto ķīmisko produktu daudzums, kas izteikts kā aktīvo ķīmisko sastāvdaļu daudzums uz vienu viesnakti	g/viesnakts	Šis rādītājs attiecas uz visiem tīrīšanā un trauku mazgāšanā izmantotajiem ķīmiskajiem produktiem (izņemot veļas mazgāšanas līdzekļus, īpašus tīrīšanas līdzekļus un baseina ķimikālijas). Jāziņo par aktīvo ķīmisko sastāvdaļu daudzumu.	Telpas	Atkritumi	Ķīmisko produktu patēriņš tīrīšanā un trauku mazgāšanā (izņemot veļas mazgāšanas līdzekļus, īpašus tīrīšanas līdzekļus un baseinu ķimikālijas) ir ≤ 10 g aktīvo ķīmisko sastāvdaļu uz vienu viesnakti. (VVPP 3.4.3.)

Rādītājs	Vispārpieņemtā mērvienība	Īss apraksts	Ieteicamais minimālais uzraudzības līmenis	Saistītais pamatrādītājs saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 1221/2009 IV pielikumu (C sadaļas 2. punkts)	Izcilības kritērijs un saistītā vides vadības paraugprakse
4. To ķīmisko vielu un tekstilpreču procentuālais daudzums, kuriem piešķirts *ISO* I tipa ekomarķējums	%	To izmantoto ķīmisko vielu (tīrīšanas ķīmiskās vielas, ziepes, šampūni utt.) un tekstilpreču procentuālais daudzums, kuriem piešķirts *ISO* I tipa ekomarķējums.	Telpas	Atkritumi	Vismaz 80 % (mērot pēc aktīvās sastāvdaļas masas vai iepirktā apjoma) universālo tīrīšanas līdzekļu, sanitārtehnisko elementu tīrīšanas līdzekļu, ziepju un šampūnu, ko izmanto tūristu mītnē, ir piešķirts *ISO* I tipa ekomarķējums (piem., ES ekomarķējums). (VVPP 3.4.3.)
5. Ūdens patēriņš uz kilogramu mazgājamās veļas	l/kg mazgājamās veļas	Šis rādītājs mēra ūdens patēriņu pilnā mazgāšanas ciklā uz kilogramu mazgājamās veļas.	Mītnē izmantotā mazgājamā veļa	Ūdens	Mazapjoma veļas mazgāšanā izmantotajām visām jaunajām sadzīves veļas mazgājamām mašīnām ir A +++ klases ES energomarķējums, bet izmantotās komerciālās veļas mazgājamās mašīnas veļas mazgāšanai patērē vidēji ≤ 7 l uz vienu izmazgātās veļas kilogramu. Kopējais ūdens patēriņš visā lielapjoma veļas mazgāšanas ciklā ir ≤ 5 l uz kilogramu tekstilpreču (ja tā ir mītne) un ≤ 9 l uz kilogramu tekstilpreču (ja tas ir restorāns). (VVPP 3.4.5.)
6. Enerģijas patēriņš uz kilogramu mazgājamās veļas	kWh/kg mazgājamās veļas	Šis rādītājs mēra enerģijas patēriņu pilnā mazgāšanas ciklā uz kilogramu mazgājamās veļas.	Mītnē izmantotā mazgājamā veļa	Energoefektivitāte	Mazapjoma veļas mazgāšanā uz vietas kopējais enerģijas patēriņš ir ≤ 2,0 kWh uz kilogramu tekstilpreču – tas attiecas uz izžāvētu un izgludinātu veļu. (VVPP 3.4.4.) Kopējais tehnoloģiskās enerģijas patēriņš lielapjoma veļas mazgāšanā līdz veļas izžāvēšanai un izgludināšanai ir ≤ 0,90 kWh uz kilogramu tekstilpreču (ja tā ir mītne) un ≤ 1,45 kWh uz kilogramu tekstilpreču (ja tas ir restorāns). (VVPP 3.4.5.)
7. Veļas mazgāšanas līdzekļu procentuālā daļa, kuriem piešķirts ekomarķējums	%	To veļas mazgāšanas darbībās izmantoto mazgāšanas līdzekļu procentuālā daļa, kuriem piešķirts ekomarķējums.	Mītnē izmantotā mazgājamā veļa	Atkritumi	Vismaz 80 % mazapjoma veļas mazgāšanā izmantoto mazgāšanas līdzekļu (mērot pēc aktīvās sastāvdaļas masas vai iepirktā apjoma) ir piešķirts *ISO* I tipa ekomarķējums (piem., "Nordic Swan", "Blaue Engel", ES ekomarķējums). (VVPP 3.4.4.)

Rādītājs	Vispārpieņemtā mērvienība	Īss apraksts	Ieteicamais minimālais uzraudzības līmenis	Saistītais pamatrādītājs saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 1221/2009 IV pielikumu (C sadaļas 2. punkts)	Izcilības kritērijs un saistītā vides vadības paraugprakse
					Lielapjoma veļas mazgāšanas darbībās izmanto tikai tādus profesionālos veļas mazgāšanas līdzekļus, kam piešķirts *ISO* I tipa ekomarķējums (piem., ES ekomarķējums, "Nordic Swan"), atbilstošās devās. (VVPP 3.4.5.)
8. Veļas mazgāšanas pakalpojumiem ir piešķirts ekomarķējums	(jā/nē)	Šis rādītājs attiecas uz līguma noslēgšanu ar ārēju tādu veļas mazgāšanas pakalpojumu sniedzēju, kuri atbilst *ISO* I tipa ekomarķējuma prasībām.	Mītnes izmantotais veļas mazgāšanas pakalpojumu sniedzējs	Ūdens Energoefektivitāte	Ja veļas mazgāšanas pakalpojumus sniedz ārpakalpojumu sniedzējs, tam ir piešķirts *ISO* I tipa ekomarķējums (piem., "Nordic Swan"), bet visa lielapjoma veļas mazgāšana uz vietas, kā arī veļas mazgāšana, ko veic nesertificēti ārpakalpojumu sniedzēji, atbilst attiecīgajiem kritērijiem. (VVPP 3.4.5.)
9. Baseina vides vadības plāna īstenošana	(jā/nē)	Baseina vides vadības plāna īstenošana ietver ūdens, enerģijas un ķīmisko vielu uzraudzību.	Telpas	Ūdens Energoefektivitāte Materiālu izmantošanas efektivitāte	Peldbaseinu un spa zonu efektivitātes plāna īstenošana; plāns paredz i) salīdzinošo novērtējumu par īpatnējo ūdens, enerģijas un ķimikāliju patēriņu peldbaseinos un spa zonās, ko izsaka uz m^2 no baseina platības un uz vienu viesnakti; ii) hlora patēriņa samazināšanu līdz minimumam, optimizējot dozēšanu un izmantojot papildu dezinfekcijas metodes, piemēram, ozonēšanu un apstrādi ar ultravioletajiem stariem. (VVPP 3.4.6.)
10. Sadzīves notekūdeņu vai lietusūdens reciklēšana	(jā/nē)	Šis rādītājs norāda, vai ir ierīkota un tiek izmantota sistēma, kurā iekštelpu vai āra vajadzībām (piem., apūdeņošanai) tiek izmantoti sadzīves notekūdeņi vai kurā iekštelpu vajadzībām (piem., tualetes podu skalošanai) tiek izmantots lietusūdens.	Telpas Organizācijas mērogā: % no telpām	Ūdens	Ir ierīkota lietusūdens reciklēšanas sistēma, kas nodrošina ūdeni vajadzībām iekštelpās, un/vai sadzīves notekūdeņu reciklēšanas sistēma, kas nodrošina ūdeni vajadzībām iekštelpās vai ārā. (VVPP 3.4.7.)

Rādītājs	Vispārpieņemtā mērvienība	Īss apraksts	Ieteicamais minimālais uzraudzības līmenis	Saistītais pamatrādītājs saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 1221/2009 IV pielikumu (C sadaļas 2. punkts)	Izcilības kritērijs un saistītā vides vadības paraugprakse
11. Radušies atkritumi uz vienu viesnakti	kg/viesnakts	Šis rādītājs attiecas uz kopējiem radītajiem atkritumiem (šķirotajiem un nešķirotajiem). Mērķis ir novērtēt atkritumu rašanās novēršanas pasākumu (piem., atkārtotas izmantošanas) iedarbīgumu.	Vismaz viesnīca vai līdzvērtīga vienība (var paplašināt līdz organizācijas līmenim) Avota (piem., virtuves, uzkopšanas) platība	Atkritumi Materiālu izmantošanas efektivitāte	Radušos atkritumu (šķiroto un nešķiroto) kopējais apjoms ir ≤ 0,6 kg uz viesnakti. (VVPP 3.5.1.)
12. Pārstrādei nogādāto atkritumu procentuālā daļa	%	Šis rādītājs izsaka to atkritumu apjomu (pēc masas), kuri tiek savākti dalīti un nogādāti pārstrādei.	Viesnīca vai līdzvērtīga vienība (var paplašināt līdz organizācijas līmenim)	Atkritumi Materiālu izmantošanas efektivitāte	Vismaz 84 % atkritumu (pēc masas) tiek nogādāti pārstrādei. (VVPP 3.5.2.)
13. Radušies nešķirotie atkritumi uz vienu viesnakti	kg/viesnakts	Šis rādītājs mēra radīto nešķiroto atkritumu (kas nav nogādāti pārstrādei) apjomu.	Viesnīca vai līdzvērtīga vienība (var paplašināt līdz organizācijas līmenim)	Atkritumi Materiālu izmantošanas efektivitāte	Likvidēšanai nogādāto nešķiroto atkritumu apjoms ir ≤ 0,16 kg uz viesnakti. (VVPP 3.5.2.)
14. Likvidēšanas efektivitāte notekūdeņu attīrīšanā uz vietas	% likvidētā BSP_5, ĶSP, kopējā slāpekļa, kopējā fosfora BSP_5, ĶSP, kopējā slāpekļa, kopējā fosfora koncentrācija galīgajā efluentā (mg/l)	Šis rādītājs attiecas uz uzņēmuma notekūdeņu attīrīšanas sistēmu (ja tādas ir) darbības rādītājiem.	Viesnīca vai līdzvērtīga vienība	Atkritumi Ūdens	Ja notekūdeņus nav iespējams nogādāt centralizētai attīrīšanai, uz vietas veiktā notekūdeņu attīrīšana ietver priekšapstrādi (sietu/restes, izlīdzināšanu un nostādināšanu), kam seko bioloģiska attīrīšana, kuras laikā tiek likvidēts > 95 % BSP_5 un noris > 90 % nitrifikācijas, un pārpalikušo dūņu anaeroba noārdīšana (ārpus uzņēmuma). (VVPP 3.5.3.)

Rādītājs	Vispārpieņemtā mērvienība	Īss apraksts	Ieteicamais minimālais uzraudzības līmenis	Saistītais pamatrādītājs saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 1221/2009 IV pielikumu (C sadaļas 2. punkts)	Izcilības kritērijs un saistītā vides vadības paraugprakse
15. Konkrētajai vietai paredzēta energovadības plāna īstenošana	(jā/nē)	Rādītājs norāda, vai ir īstenots konkrētai vietai paredzēts energovadības plāns, kas ietver dalīto enerģijas uzskaiti visos procesos, kur tiek patērēts visvairāk enerģijas, un vai tiek aprēķināts primārās enerģijas patēriņš un ar enerģiju saistītās CO_2 emisijas un tiek ziņots par tiem.	Viesnīca vai līdzvērtīga vienība, kā arī organizācija (kopējā vērtība)	Energoefektivitāte	Tāda konkrētajai vietai paredzēta energovadības plāna īstenošana, kas ietver: i) dalīto uzskaiti un salīdzinošo vērtēšanu visos procesos, kuros tiek patērēts visvairāk enerģijas; ii) primārās enerģijas patēriņa un ar enerģiju saistīto CO_2 emisiju aprēķināšanu un ziņošanu par tiem. (VVPP 3.6.1.)
16. Īpatnējais enerģijas patēriņš	kWh/m²·gadā	Kopējais enerģijas (gala enerģijas) patēriņš uz platības vienību gadā. Uzņēmumā uz vietas saražoto atjaunojamo enerģiju nevajadzētu atskaitīt. Ja sildīšanā un dzesēšanā izmantoto enerģiju var nošķirt no citas izmantotās enerģijas, ieteicams par šo enerģijas patēriņu ziņot atsevišķi.	Viesnīca vai līdzvērtīga vienība, kā arī organizācija (kopējā vērtība)	Energoefektivitāte	Enerģijas galapatēriņš esošās ēkās: apkurei, ventilācijai un gaisa kondicionēšanai (*HVAC*) un ūdens uzsildīšanai ≤ 75 kWh; kopējais enerģijas galapatēriņš ≤ 180 kWh uz apsildītās un dzesētās platības m² gadā. (VVPP 3.6.1., 3.6.2. un 3.6.3.) Jaunu ēku energoefektivitātes novērtējums atbilst standartiem *Minergie P* vai *PassiveHouse* vai līdzvērtīgiem standartiem. (VVPP 3.6.2. un 3.6.3.) Kad vien iespējams priekšroka dodama ūdens siltumsūkņiem un/vai ģeotermālajai apkurei/dzesēšanai, nevis tradicionālajām apkures un dzesēšanas sistēmām, un siltumsūkņi atbilst ES ekomarķējuma kritērijiem. (VVPP 3.6.4.) Kopējais elektroenerģijas patēriņš ir ≤ 80 kWh uz m² apsildītās un dzesētās kopējās ēkas platības gadā. (VVPP 3.6.5.)
17. Uzstādītā apgaismes jauda	W/m²	Ierīkotā apgaismes jauda, ar ko tiek apmierināta vajadzība pēc apgaismojuma, uz platības vienību.	Viesnīca vai līdzvērtīga vienība	Energoefektivitāte	Uzstādītā apgaismes jauda ir ≤ 10 W uz m². (VVPP 3.6.5.) Elektroenerģijas patēriņš apgaismei ir ≤ 25 kWh uz m² apsildītās un dzesētās kopējās ēkas platības gadā. (VVPP 3.6.5.)

Rādītājs	Vispārpieņemtā mērvienība	Īss apraksts	Ieteicamais minimālais uzraudzības līmenis	Saistītais pamatrādītājs saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 1221/2009 IV pielikumu (C sadaļas 2. punkts)	Izcilības kritērijs un saistītā vides vadības paraugprakse
		Cits labs tehniskais rādītājs ir lūmens/m^2, tomēr vidiskais veikums ir vairāk saistīts ar uzstādīto apgaismes jaudu, ko mēra W/m^2.			Kopējais elektroenerģijas patēriņš ir ≤ 80 kWh uz m^2 apsildītās un dzesētās kopējā ēkas platības gadā. (VVPP 3.6.5.)
18. Uz vietas saražotās atjaunojamās enerģijas procentuālā daļa no enerģijas galapatēriņa	%	Uz vietas mītnē saražotās atjaunojamās enerģijas attiecība pret kopējo enerģijas patēriņu (galapatēriņu) iestādē.	Viesnīca vai līdzvērtīga vienība, kā arī organizācija (kopējā vērtība)	Energoefektivitāte	50 % no mītnes energopatēriņa gadā dod uzņēmuma vietējā atjaunojamā enerģija. (VVPP 3.6.6.)
19. Sertificētu atjaunojamās enerģijas kredītu izmantošana	(jā/nē)	Šis rādītājs rāda, vai mītne iepērk ārēju sertificētu atjaunojamo enerģiju (piem., atjaunojamo elektroenerģiju). Sertifikātam jānodrošina, ka iepirkto atjaunojamo enerģiju jau nav norādījusi cita organizācija vai ka tā jau nav ietverta valsts elektroenerģijas avotu struktūrā.	Viesnīca vai līdzvērtīga vienība, kā arī organizācija (kopējā vērtība)	Energoefektivitāte	100 % elektroenerģijas tiek iegūta no izsekojamiem atjaunojamās elektroenerģijas avotiem, kurus jau nav norādījusi cita organizācija vai kuri jau nav iekļauti valsts elektroenerģijas avotu struktūrā, vai kuri ir jaunāki par diviem gadiem.. (VVPP 3.6.6.)

Rādītājs	Vispārpieņemtā mērvienība	Īss apraksts	Ieteicamais minimālais uzraudzības līmenis	Saistītais pamatrādītājs saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 1221/2009 IV pielikumu (C sadaļas 2. punkts)	Izcilības kritērijs un saistītā vides vadības paraugprakse
RESTORĀNI UN VIESNĪCU VIRTUVES					
1. To sastāvdaļu procentuālā daļa (pēc vērtības), kuriem piešķirts vides sertifikāts	%	Šis rādītājs attiecas uz sastāvdaļām, kam piešķirts sertifikāts atbilstoši attiecīgajiem vides standartiem (piem., bioloģisku produktu sertifikāts, *MSC* sertifikāts).	Vismaz katra galvenā iepirktā sastāvdaļa (var paplašināt līdz organizācijas līmenim)	Visi	Organizācija par visām galvenajām sastāvdaļām spēj sniegt dokumentētu informāciju, kurā norādīta vismaz izcelsmes valsts. (VVPP 3.7.1.) Vismaz 60 % pārtikas produktu un dzērienu (pēc iepirkšanas vērtības) ir piešķirts vides sertifikāts (piem., tie ir iegūti bioloģiskā lauksaimniecībā). (VVPP 3.7.1.)
2. Organiskie atkritumi uz vienu pusdienu apmeklētāju	kg/pusdienu apmeklētājs	Radīto organisko atkritumu kopējais daudzums, kas dalīts ar servēto galda piederumu komplektu (pusdienu apmeklētāju) skaitu.	Virtuve vai viesnīca (var paplašināt līdz organizācijas līmenim)	Atkritumi Materiālu izmantošanas efektivitāte	Uz vienu pusdienu apmeklētāju tiek radīts ≤ 0,25 kg organisko atkritumu kopā un ≤ 0,18 kg aiztaupāmo atkritumu. (VVPP 3.7.2.)
3. To organisko atkritumu procentuālā daļa, kas nogādāti anaerobai noārdīšanai, alternatīvai enerģijas rekuperēšanai, kompostēti uzņēmumā uz vietas vai nogādāti kompostēšanai citur	%	Restorāniem un viesnīcu virtuvēm būtu jāziņo atsevišķi par anaerobajai noārdīšanai, alternatīvai enerģijas rekuperācijai, kompostēšanai uzņēmumā uz vietas vai kompostēšanai citur nogādātajiem organiskajiem atkritumiem, izsakot to daudzumu kā procentuālo daļu no kopējā radušos atkritumu daudzuma.	Virtuve vai viesnīca (var paplašināt līdz organizācijas līmenim)	Atkritumi Materiālu izmantošanas efektivitāte	≥ 95 % organisko atkritumu ir nodalīti no citiem atkritumiem un novirzīti no atkritumu poligoniem, un, ja iespējams, nogādāti anaerobai noārdīšanai vai alternatīvai enerģijas atgūšanai. (VVPP 3.7.2.)
4. Ūdens patēriņš virtuvē uz vienu pusdienu apmeklētāju	l/pusdienu apmeklētājs	Kopējā ūdens patēriņa virtuvē attiecība pret servēto virtuves piederumu komplektu (pusdienu apmeklētāju) skaitu.	Vismaz virtuve vai viesnīca (var paplašināt līdz organizācijas līmenim) Process	Ūdens Energoefektivitāte	Tiek īstenots virtuves ūdens apsaimniekošanas plāns, kurā paredzēts, ka jāuzrauga un jāziņo par virtuves kopējo ūdens patēriņu, ko izsaka kā patēriņu uz vienu pusdienu apmeklētāju, un tiek apzināti ūdens patēriņa samazināšanas prioritārie pasākumi. (VVPP 3.7.3.)

Rādītājs	Vispārpieņemtā mērvienība	Īss apraksts	Ieteicamais minimālais uzraudzības līmenis	Saistītais pamatrādītājs saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 1221/2009 IV pielikumu (C sadaļas 2. punkts)	Izcilības kritērijs un saistītā vides vadības paraugprakse
		Ūdens tiek patērēts daudzos procesos, un vislabākajā gadījumā uzraudzība būtu jāveic procesa līmenī (trauku mazgāšana, krāni, ēdiena tvaicētāji utt.).			
5. Trauku mazgāšanas līdzekļu un virtuves tīrīšanas ķimikāliju procentuālā daļa, kuriem piešķirts ekomarķējums	%	Šis rādītājs rāda to trauku mazgāšanas līdzekļu un virtuves tīrīšanas ķīmisko produktu procentuālo daļu, kuriem piešķirts *ISO* I tipa ekomarķējums.	Telpas	Atkritumi	Vismaz 70 % (pēc iepirktā apjoma) trauku mazgāšanai un tīrīšanai paredzēto ķimikāliju (izņemot cepeškrāsns tīrīšanas līdzekļus) ir piešķirts ekomarķējums (piem., ES ekomarķējums). (VVPP 3.7.3.)
6. Īpatnējais enerģijas patēriņš uz vienu pusdienu apmeklētāju	kWh/pusdienu apmeklētājs	Kopējais enerģijas patēriņš virtuvē, kas dalīts ar servēto galda piederumu komplektu skaitu. Šis rādītājs aptver visus enerģijas avotus (piem., elektroenerģiju, dabas gāzi, sašķidrināto dabas gāzi (*LPG*)). Enerģija tiek patērēta daudzos procesos, un vislabākajā gadījumā uzraudzība būtu jāveic procesa līmenī (ēdiena gatavošana, atdzesēšana, trauku mazgāšana utt.).	Vismaz virtuve vai viesnīca (var paplašināt līdz organizācijas līmenim) Process	Energoefektivitāte	Tiek īstenots virtuves energovadības plāns, kurā paredzēts, ka jāuzrauga un jāziņo par virtuves kopējo energopatēriņu, ko izsaka kā patēriņu uz vienu pusdienu apmeklētāju, un tiek apzināti energopatēriņa samazināšanas prioritārie pasākumi. (VVPP 3.7.4.)
KEMPINGI					
1. Viesiem ir pieejama informācija/izglītošana par vides jautājumiem	(jā/nē)	Šis rādītājs ataino informācijas pieejamību, piemēram, par pārvietošanās iespējām, kas rada mazāku ietekmi (piem., divriteņiem, sabiedrisko transportu, elektriskajiem transportlīdzekļiem), vides jautājumiem veltītu kursu un pastaigu dabā nodrošināšanu.	Kempings	Visi	Mītne rosina un sekmē videi labvēlīgu uzvedību un nodarbes, kā arī izglīto viesus par vides jautājumiem uz vietas rīkotās nodarbēs un kursos. (VVPP 3.8.1.)

Rādītājs	Vispārpieņemtā mērvienība	Īss apraksts	Ieteicamais minimālais uzraudzības līmenis	Saistītais pamatrādītājs saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 1221/2009 IV pielikumu (C sadaļas 2. punkts)	Izcilības kritērijs un saistītā vides vadības paraugprakse
2. Bioloģiskās daudzveidības pārvaldības plāna īstenošana	(jā/nē)	Rādītājs attiecas uz bioloģiskās daudzveidības pārvaldības plāna īstenošanu kempingā.	Kempings	Bioloģiskā daudzveidība	Uzņēmuma teritorijas bioloģiskās daudzveidības saglabāšana vai palielināšana, ko panāk, stādot vietējo sugu augus, veidojot patvērumus vietējo sugu dzīvniekiem un, kur tas iespējams, ierīkojot "zaļos" vai "brūnos" jumtus, kā arī līdz minimumam samazinot ķīmisko vielu lietojumu, gaismas un trokšņa piesārņojumu. (VVPP 3.8.2.) Gaismas piesārņojuma un savvaļas dzīvniekiem radīto traucējumu samazināšana līdz minimumam, ko panāk, ierīkojot un atbilstošā leņķī noregulējot tādus efektīvus ar taimeri vai sensoru kontrolētus gaismekļus āra apgaismošanai, kuri nerada nekādu augšupvērstu gaismu. (VVPP 3.8.2.) Ūdens patēriņa samazināšana līdz minimumam, ko panāk, stādot vietējo sugu augus un tos mulčējot, kā arī ierīkojot kontrolētas apūdeņošanas sistēmas, kurās, ja iespējams, izmanto sadzīves notekūdeņus. (VVPP 3.8.2.)
3. Īpatnējais enerģijas patēriņš uz vienu viesnakti	kWh/viesnakts	Kopējais enerģijas patēriņš (galapatēriņš) kempingā uz vienu viesnakti. Skaidri jānorāda, vai šajā rādītājā ir ietverta uzņēmumā uz vietas saražotā enerģija, un to jebkurā gadījumā var izteikt ar atsevišķu rādītāju. Arī ēkās un virtuvēs izmantoto enerģiju var izteikt atsevišķi kā kWh/m²·gadā un kā kWh uz vienu pusdienu apmeklētāju.	Kempings (var paplašināt līdz organizācijas līmenim) Process	Energoefektivitāte	Īpatnējais enerģijas galapatēriņš (neskaitot uz vietas saražoto atjaunojamo enerģiju) ir ≤ 2,0 kWh uz viesnakti. (VVPP 3.8.3.)

Rādītājs	Vispārpieņemtā mērvienība	Īss apraksts	Ieteicamais minimālais uzraudzības līmenis	Saistītais pamatrādītājs saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 1221/2009 IV pielikumu (C sadaļas 2. punkts)	Izcilības kritērijs un saistītā vides vadības paraugprakse
4. Uz vietas saražotās atjaunojamās enerģijas procentuālā daļa no enerģijas galapatēriņa	%	Šo rādītāju aprēķina kā tās gala enerģijas procentuālo daļu, kura iegūta uzņēmuma vietējās atjaunojamās enerģijas ražošanas iekārtās.	Kempings (var paplašināt līdz organizācijas līmenim) Process	Energoefektivitāte	— (VVPP 3.8.3.)
5. Sertificētu atjaunojamās enerģijas kredītu izmantošana	(jā/nē)	Šis rādītājs rāda, vai mītne iepērk ārēju sertificētu atjaunojamo enerģiju (piem., atjaunojamo elektroenerģiju). Sertifikātam jānodrošina, ka iepirkto atjaunojamo enerģiju jau nav norādījusi cita organizācija vai ka tā jau nav ietverta valsts elektroenerģijas avotu struktūrā.	Kempings (var paplašināt līdz organizācijas līmenim) Process	Energoefektivitāte	100 % elektroenerģijas tiek iegūta no izsekojamiem atjaunojamās elektroenerģijas avotiem, kurus jau nav norādījusi cita organizācija vai kuri jau nav iekļauti valsts elektroenerģijas avotu struktūrā, vai kuri ir jaunāki par diviem gadiem. (VVPP 3.8.3.)
6. Ūdens patēriņš uz vienu viesnakti	l/viesnakts	Ūdens patēriņu mēra kempinga telpās gadā un dala ar viesnakšu skaitu. Ūdeni, ko patērē lielos peldbaseinos vai restorānos, kuru liela daļa klientu ir nerezidenti, var neņemt vērā, aprēķinot šo rādītāju, ko izmantos mītnes salīdzinošajā vērtēšanā.	Kempings (var paplašināt līdz organizācijas līmenim)	Ūdens	Kopējais ūdens patēriņš ir ≤ 94 litri uz viesnakti pilnpakalpojumu četrzvaigžņu un pieczvaigžņu kempingos un ≤ 58 litri uz viesnakti visos pārējos kempingos. (VVPP 3.8.4.)

Rādītājs	Vispārpieņemtā mērvienība	Īss apraksts	Ieteicamais minimālais uzraudzības līmenis	Saistītais pamatrādītājs saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 1221/2009 IV pielikumu (C sadaļas 2. punkts)	Izcilības kritērijs un saistītā vides vadības paraugprakse
7. Radītie nešķirotie atkritumi uz vienu viesnakti	kg/viesnakts	Šis rādītājs mēra radīto nešķiroto atkritumu apjomu.	Vismaz kempings vai līdzvērtīga vienība (var paplašināt līdz organizācijas līmenim)	Atkritumi Materiālu izmantošanas efektivitāte	Likvidēšanai nogādāto atkritumu kopējais apjoms ir ≤ 0,2 kg uz viesnakti. (VVPP 3.8.5.)